

ADDICCIONS, VIOLÈNCIES I GÈNERE

Una mirada interseccional

Grau Treball Social

Facultat d'Educació social i Treball social Pere Tarrés (URL)

Itinerari d'intervenció en l'àmbit de la salut

Tutora: Marta Ausona Bieto

Any acadèmic 2021/2022

Data de dipòsit: 19 de maig del 2022

ADDICCIONS, VIOLÈNCIES I GÈNERE.

Una mirada interseccional

Resum

Aquest treball final de grau tractarà sobre un cas real sota el pseudònim d'Ariadna, una dona, immigrada, drogodependent i que ha patit diverses violències entre elles de gènere. Un cas que ens farà reflexionar sobre una realitat que obliga a adoptar una mirada interseccional per la complexitat dels factors que entren en joc, que han de ser vistos com un tot, com alguna cosa més que la suma de vessants. Partint d'una història de vida i de la informació proporcionada pel recurs Espai Ariadna on va ser tractada per un equip amb perspectiva de gènere i interseccional ajudant-la a superar diversos eixos d'opressió.

Paraules clau: Dona, Violència de gènere, drogodependències, immigració, interseccionalitat.

Abstract

This final degree work will deal with a real case under the pseudonym Ariadna, a woman, immigrated, drug addict, who has suffered various violence between them. A case that will make us reflect on a reality that requires us to take an intersectional look at the complexity of the factors involved, which must be seen as a whole, as more than just the sum of sloops. Based on a life story and information provided by the Space Ariadna resource where it was treated by a team with gender and intersectional perspective helping it overcome several shafts of oppression.

Keywords: Women, gender violence, drug addiction, immigration, intersectionality.

Resumen

Este trabajo final de grado tratará sobre un caso real bajo el pseudónimo de Ariadna, una mujer, inmigrada, drogodependiente y que ha sufrido varias violencias entre ellas de género. Un caso que nos hará reflexionar sobre una realidad que obliga a adoptar una mirada interseccional por la complejidad de los factores que entran en juego, que tienen que ser vistos como un todo, como algo más que la suma de vertientes. Partiendo de una historia de vida y de la información proporcionada por el recurso Espai Ariadna donde fue tratada por un equipo con perspectiva de género e interseccional ayudándola a superar varios ejes de opresión.

Palabras clave: Mujer, violencia de género, drogodependencias, inmigración, interseccionalidad.

SUMARI DE CONTINGUTS

1.	INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ	1
1.1	BREU INTRODUCCIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ DEL CAS	2
2.	MARC TEÓRIC	3
2.1	VIOLÈNCIA DE GÈNERE / MASCLISTA	3
2.2	DROGODEPENDÈNCIES	13
2.3	IMMIGRACIÓ	17
2.4	TREBALL SOCIAL FEMINISTA	20
3.	MARC LEGISLATIU	22
3.1	VIOLÈNCIA GÈNERE/ MASCLISTA	23
3.1.1	LEGISLACIÓ INTERNACIONAL	23
3.1.2	LEGISLACIÓ NACIONAL	26
3.1.3	LEGISLACIÓ AUTONÒMICA	29
3.2	DROGODEPENDÈNCIA	30
3.2.1	LEGISLACIÓ INTERNACIONAL	31
3.2.2	LEGISLACIÓ NACIONAL	33
3.2.3	LEGISLACIÓ AUTONÒMICA	35
3.3	IMMIGRACIÓ	37
3.3.1	LEGISLACIÓ INTERNACIONAL	37
3.3.2	LEGISLACIÓ NACIONAL	38
3.3.3	LEGISLACIÓ AUTONÒMICA	42
4.	PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ	45
5.	OBJECTIUS	46
5.1	OBJECTIU GENERAL 1	46
5.1.1	OBJECTIUS ESPECÍFICS OG1	46
5.2	OBJECTIU GENERAL 2	46
5.2.1	OBJECTIUS ESPECÍFICS OG2	46
5.3	OBJECTIU GENERAL 3	46
5.3.1	OBJECTIUS ESPECÍFICS OG3	46
5.4	OBJECTIU GENERAL 4	47
5.4.1	OBJECTIUS ESPECÍFICS OG4	47
5.5	OBJECTIU GENERAL 5	47
5.5.1	OBJECTIUS ESPECÍFICS OG5	47
6.	METODOLOGIA	47
6.1	SELECCIÓ DE CAS	47
6.2	RECERCA DE FONTS BIBLIOGRÀFICA	48
6.3	TREBALL DE CAMP	48
6.4	CONSIDERACIONS ÈTIQUES	49
7.	ANÀLISIS DEL CAS	50
7.1	ESPAI ARIADNA – SORTINT DEL LABERINT	50

7.2	HISTORIA DE VIDA DE L'ARIADNA.....	55
7.2.1	ESTÀNCIA A ESPAI ARIADNA	61
7.2.2	ÀREA FAMILIAR I DE SUPORT	63
7.2.3	ÀREA D'ADDICCIONS.....	63
7.2.4	ÀREA DE VIOLÈNCIA	64
7.2.5	ÀREA SOCIAL / OCI I TEMPS LLIURE	65
7.2.6	ÀREA JUDICIAL / ADMINISTRATIVA / ECONÒMICA.....	65
8.	RESULTATS I DISCUSSIÓ.....	66
9.	CONCLUSIONS.....	73
10.	LLISTAT DE REFERÈNCIES	76

ÍNDIX DE FIGURES

FIGURA 1. JOHAN GALTUNG TRIANGLE DE LA VIOLÈNCIA (1998).....	5
FIGURA 2. ICEBERG DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE. AMNISTIA INTERNACIONAL.	9
FIGURA 3. WALKER, L EL CICLE DE LA VIOLÈNCIA. (1979).....	10
FIGURA 4. ESPAI ARIADNA ES DIVIDEIX EN TRES FASES. ELABORACIÓ PRÒPIA. (2022)	53
FIGURA 5. GENOGRAMA. ELABORACIÓ PRÒPIA. (2022)	56
FIGURA 6. RECORREGUT INSTITUCIONAL. ELABORACIÓ PRÒPIA. (2022).....	61

1. INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

Decideix dir-se Ariadna, ella es la dona que m'ha inspirat per fer el meu TFG de l'estudi del seu cas. No ho decideix arbitràriament, sinó que decideix al·ludir al recurs en el qual per fi va poder sentir-se escoltada, lliure de prejudicis i etiquetes.

Estava cansada de ser considerada una víctima més. Ella és una supervivent de la violència masclista. Una dona, migrant, travessada per múltiples eixos d'opressió, que ha aconseguit vèncer obstacles i treballar la seva addicció fins aconseguir l'abstinència.

En l'Espai Ariadna, va trobar l'acompanyament que necessitava per a convertir-se en la protagonista de la seva pròpia història i començar a transitar una nova vida.

Són moltes les dones que han passat per aquest centre d'acolliment, però no totes aconsegueixen "sortir del laberint" lema del recurs Espai Ariadna. La motxilla que porten és molt gran, i en el camí han de lliurar moltes batalles internes i externes.

El cas d'Ariadna em resulta paradigmàtic perquè ens fa adonar-nos d'una realitat que obliga a adoptar una mirada interseccional per la complexitat dels factors que entren en joc, que han de ser vists com un tot, com alguna cosa més que la suma de vessants. Aspectes que fan a la vulnerabilitat de la persona enfront d'un sistema ple de violències i esbiaixat per una mirada classista, sexista i patriarcal.

És un cas d'entre milers de dones amb vides molt semblants, vides atropellades que per desgràcia no totes tenen la sort de trobar al llarg del camí un equip de professionals que les vegin com a persones humanes sense estigmes i que treballin amb una mirada interseccional i amb perspectiva de gènere.

És important donar veu aquests casos perquè ens ajuden a reflexionar i donar-nos compte que el sistema al qual pertanyem exerceixi sobre elles una violència institucional, a més de les diverses violències que han de viure al llarg de la seva vida i per altra banda, ens ajuden a plantejar-nos acompanyants professionals per trobar conjuntament el fil per sortir del laberint.

Abans d'analitzar el cas en profunditat és important recalcar que els noms que surten dins del document són ficticis per garantir la confidencialitat i l'anonimat de les persones.

Per poder comprendre el recorregut vital i la complexitat de la intervenció en casos semblants a aquest cal tenir tot un marc teòric i un marc legal.

Considero rellevant analitzar aquest cas per saber com es poden abordar les situacions semblants millorant l'atenció a les dones, ja que podem veure les bones pràctiques, el funcionament i el recorregut pels diversos serveis. També veurem el que cal millorar en diversos aspectes com ara la metodologia del recurs Espai Ariadna, o com del sistema institucional en el seu complet, entre altres.

L'estudi del cas ens ajudarà a millorar com a professionals del treball social i el funcionament dintre dels diversos serveis on regeix aquesta figura professional. D'aquesta manera podem veure com és d'important tenir perspectiva de gènere i treballar amb una mirada interseccional, veient a les persones com un tot i no desglossant les diverses problemàtiques o situacions que li generen vulnerabilitat o exclusió social. També veurem la importància de treballar en xarxa no només dins de l'àmbit social sinó també amb l'àmbit sanitari.

1.1 BREU INTRODUCCIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ DEL CAS

Abans d'iniciar el marc teòric que ens permetrà entendre i analitzar el cas escollit, és necessari fer una breu introducció de la història de vida de la protagonista del cas.

L'Ariadna té 50 anys, és mare de dos fills i està divorciada en l'actualitat. És una dona que des de la infància va patir violència intrafamiliar, generant així créixer en un espai de dinàmiques masclistes. Des de la seva adolescència va patir diverses violències que la van portar a ser drogodependent.

La seva situació va empitjorar quan va arribar a Espanya amb el seu actual exmarit i el seu fill. Tenint en compte que ella en ser immigrada de Polònia es regeix per uns tractats amb la UE com a comunitària on té més facilitats que una persona extracomunitària. Al temps d'estar a Espanya es divorcia encara que continua lligada al seu exmarit per la hipoteca d'un pis.

En la seva estada a Espanya va estar vinculada al CAS de Tarragona, al SIE i Serveis Socials de zona. En relació amb el seu exmarit ha primat la dependència i l'obsessió per mantenir a la parella anul·lant-se ella com a persona i recurrent sempre al consum d'alcohol com anestèsic emocional.

Al llarg del procés psicoterapèutic seguit al CAS TARRAGONA va prendre consciència de la relació disfuncional de dependència en la seva relació amb els homes, per això decideix fer la demanda d'accedir al recurs Espai Ariadna.

En aquest inicia el procés en el 2020, on arran de no tenir cap mena d'ingrés econòmic té una recaiguda i incompleix les normes d'Espai Ariadna, introduint alcohol dins del recurs. Es fa cessament del procés, però la dona demana ajuda, es deriva al centre terapèutic Riera Major un mes per deshabitació, al gener del 2021.

Un cop realitzat tractament torna a ingressar a Espai Ariadna on realitza un procés de deu mesos de durada, el finalitza abstinent i marxa a viure amb el seu fill al pis que pertany al seu exmarit agressor. En l'actualitat continua abstinent.

2. MARC TEÓRIC

Com hem vist en la breu introducció, el cas de l'Ariadna tracta d'una dona immigrada, amb dos fills, addicta al consum d'alcohol arran de patir diverses violències al llarg de la seva vida.

Per poder entendre el cas i poder-lo analitzar cal fer un marc teòric i legal que profunditzi en les drogodependències, la immigració, les diverses violències i la funció del treball social feminista en l'actualitat. Aquests són els temes que es presentarà a continuació.

2.1 VIOLÈNCIA DE GÈNERE / MASCLISTA

Quan parlem de violència molt sovint és gairebé inevitable l'aparició de discrepàncies entre diverses parts, això és degut perquè la paraula violència s'utilitza de manera constant, des de diferents àmbits i ideologies amb diversos interessos. D'altra banda, totes les persones som conscients o intuïm quan estem patint qualsevol tipus de violència, la percepció d'aquesta variaria segons l'educació rebuda, les institucions, les lleis i els valors transmesos.

La paraula violència procedeix de la unió del llatí vis- (força) amb el sufix -lentus (continuo), la conjunció del qual 'violentia' vindria a significar "ús continuat de la força", i la forma verbal de la qual 'violés' explícitament significava "agredir". En el diccionari de

la RAE (2022) defineix la violència com “la força física que aplica una persona sobre una altra i que constitueix el mitjà de comissió propi d'alguns delictes, com el robatori i els delictes contra la llibertat sexual, entre altres”. Per altra banda, l'OMS (s.d) defineix la violència com:

L'ús intencional de la força física, amenaces contra un mateix, una altra persona, un grup o una comunitat que té com a conseqüència o és molt probable que tingui com a conseqüència un traumatisme, danys psicològics, problemes de desenvolupament o la mort. (paràgraf 4).

A Brussel·les el 3 d'octubre de 2002, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va lliurar per primera vegada a la comunitat internacional i als pobles del món, l'Informe mundial sobre la salut i la violència. Gro Harlem Brundtland, directora general d'aquest organisme, va fer el lliurament en presència del Rei i del primer ministre de Bèlgica i d'altres personalitats i governants.

Es tracta d'un document que representa l'esforç col·lectiu de més de 150 experts de totes les regions de l'OMS, els qui van treballar per gairebé tres anys sota la coordinació d'aquesta entitat, a fi d'aconseguir un document encaminat no sols a donar a conèixer de manera objectiva la magnitud del problema de la violència en el món, sinó també a facilitar l'eina de treball per a governants, investigadors/es i tots els que d'una manera o una altra busquen la seva solució. Les comunitats i persones que són víctimes de la violència, també podran secundar-se en aquest document en la seva lluita per una societat pacífica.

Breument, el document s'ha estructurat en nou capítols, dels quals el primer presenta la violència com a problema de salut pública i, partint de la necessària definició del tema, analitza aspectes com els diferents tipus de violència, la seva magnitud, les seves múltiples causes i la possibilitat de prevenir-la.

Seguidament, s'examinen algunes formes particulars de violència, com la violència juvenil, l'abús i la negligència envers els nens i nenes, la violència entre parelles, l'abús de l'adult major, la violència sexual, l'autoinfligida i la col·lectiva.

Galtung (1998) defineix la violència com un triangle de manera que la part visible és molt més petita que la que no es veu. Va introduir un concepte nou en els anys 90, el triangle de la violència. En aquest es representa la relació existent entre els tres tipus de

violència que ell defineix en la seva teoria, la violència directa, la violència estructural i la violència cultural.

D'acord amb l'autor, existirien tres tipus de violència. La violència directa, la qual és visible i està col·locada a la part de dalt del triangle, és concreta amb comportaments i respon a actes de violència. La violència estructural, que la trobem a la base del triangle sent així invisible, se centra en el conjunt d'estructures que no permeten la satisfacció de cobrir les necessitats i es concretin, en la negació d'aquestes.

La violència cultural, en l'altre vertigen de baix del triangle, és la que pot ser utilitzada per a legitimar o justificar la violència directa o la violència estructural, i es concreta amb actituds. Aquesta violència controla a través de la religió, el dret, l'art, l'escola, la família, etc. Veure en la figura 1.

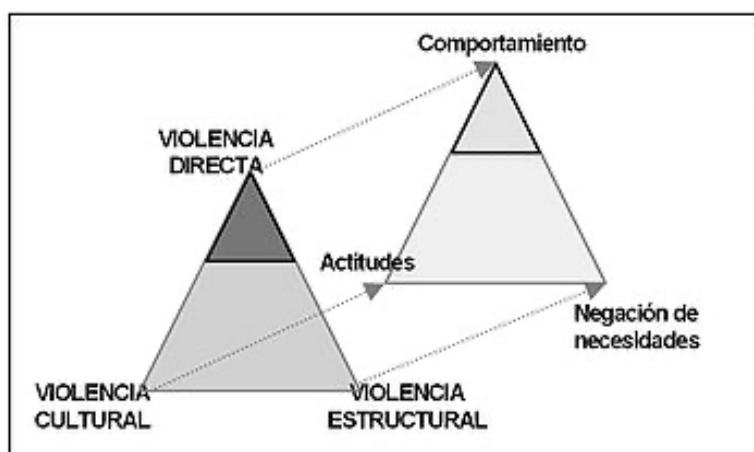

Figura 1. Johan Galtung triangle de la violència (1998)

Sovint, les causes de la violència directa estan relacionades amb situacions de violència estructural, justificades per la violència cultural. Moltes situacions són conseqüència d'un abús de poder que recau sobre un grup oprimat, o d'una situació d'injustícia social, per exemple d'un repartiment de recursos insuficient, d'una gran desigualtat en la renda de les persones, dificultat d'accés als serveis socials i a la xarxa sanitària, entre altres, i reben el suport de discursos que justifiquen aquestes violències.

González (2000) defineix la violència com un atac contra la integritat física i moral d'algú a qui s'està vedant o limitant greument la seva capacitat d'actuar amb llibertat (...) De

manera que qualsevol violació de drets sota formes de constricció cristal·litzades en sistemes o estructures com ara la discriminació, la segregació, el racisme, la xenofòbia o la desigualtat, la podríem definir com a violència institucional.

Per tant, tenint en compte els tres vèrtexs del triangle de la violència, hem d'introduir la violència institucional com a resultat de la violència cultural i la violència estructural. Aquests tipus de violència també es veuen reflectides, i es poden correlacionar, la violència de gènere.

La violència cultural té una vessant important que parteix de la violència simbòlica, aquesta té a veure amb els missatges, creences, normes de dret i religioses que mica en mica generen una situació de poder d'un individu sobre un altre que després tothom accepta.

El concepte de violència simbòlica apareix als anys 70 per Pierre Bourdieu i representa un instrument d'anàlisi sociològic per explicar els medis de la dominació en espais socials i culturals. Representa una forma particular de coacció que opera a través de la imposició i incorporació de manera gradual i imperceptible de l'arbitrarietat cultural.

Això genera una submissió per part d'agents socials dominats de les persones dominades, amb la diferència que les persones dominades consenten aquesta situació, ja que incorporen com a propis els discursos i creences hegemòniques que van en contra d'elles, dels seus interessos.

La violència declarada, física o econòmica, i la violència simbòlica més refinada coexisteixen sense cap contradicció en totes les institucions característiques d'aquesta economia capitalista i en el cor mateix de cada relació social. Les formes suaus i larvades de violència tenen tantes més possibilitats d'imposar-se com única manera d'exercir la dominació i l'explotació. (Fernández, 2005). Per seguir entenent les violències estructurals que patim les dones, cal tenir una mirada històrica.

Segons Stolcke (1996), hem de fer una mirada en el passat i analitzar com els antropòlegs/gues van centrar les seves anàlisis en la persona, l'individu, sobre-entesos com a categories socioculturals universals, mentre que les dones, si potser apareixien, ho feien no com a persones sinó destinades inevitablement a ser esposes, germanes, filles intercanviades pels seus homes com és, per exemple, el cas en l'abundant bibliografia que va generar la passió antropològica per l'estudi dels sistemes de parentiu.

El moviment feminista de postguerra va ser qui va suscitar noves inquietuds i una nova sensibilitat, sobretot entre antropòlogues, per la tradicional negligència en la disciplina dels quefers específics i les vides de les dones donant origen a l'antropologia de gènere. Al llarg dels últims vint anys l'antropologia feminista es va dedicar no sols a esmenar la visió distorsionada que l'antropologia clàssica oferia de les circumstàncies i experiències de les dones mitjançant una àmplia gamma d'estudis etnogràfics en cultures diverses. Aquesta nova visibilitat de les dones va significar, al mateix temps, el desafiament teòric encara que variat de les veritats establertes en la disciplina respecte a les dones en la societat i la història. (Stolcke 1996).

L'energia creativa de l'antropologia emana de la tensió entre dos tipus d'exigències: d'una banda, ens ocupem d'éssers humans universals i, per un altre, de realitats culturals particulars. (...) El terme gènere ha estat clau en la teoria i la política feministes des dels anys setanta en el seu combat contra el sentit comú sexista i androcèntric que preval en la societat i en l'acadèmia occidentals.

Es tractava de demostrar que la biologia no és destí, sinó que les identitats sociosimbòliques que s'assignen a les dones en les seves relacions amb els homes en l'organització de la vida en societat, en ser culturals, són variables i, per tant, aptes de ser transformades. Els debats epistemològics que provocarà el concepte de gènere estaran vinculats a l'oposició convencional entre naturalesa i cultura, que les teòriques feministes acabessin per transcendir. (Stolcke 2003).

És important saber l'esmentat anteriorment per poder entendre l'evolució i com avui en dia, en el diccionari de la RAE (2022) es defineix el gènere com a "grup al qual pertanyen els éssers humans de cada sexe, entès aquest des d'un punt de vista sociocultural en lloc d'exclusivament biològic".

Per gènere s'entén que és una construcció simbòlica que al·ludeix al conjunt d'atributs socioculturals assignats a les persones a partir del sexe i que converteixen la diferència sexual en desigualtat social. La diferència de gènere no és un tret biològic, sinó una construcció mental i sociocultural que s'ha elaborat històricament. Per tant, gènere no és equivalent a sexe: el primer es refereix a una categoria sociològica i el segon a una categoria biològica.

Els estudis de gènere estan desmuntant la visió androcèntrica per parcial, incompleta i injusta que ha dominat totes les disciplines humanes, incloent-hi a la lingüística. Si el llenguatge és una de les màximes expressions del pensament humà, els conceptes que utilitzen serveixen per a descriure, enquadrar i comprendre la realitat, i també afecten com percebem aquesta realitat.

La perspectiva de gènere es refereix a la metodologia i els mecanismes que permeten identificar, qüestionar i valorar la discriminació, desigualtat i exclusió de les dones, que es pretén justificar amb base en les diferències biològiques entre dones i homes, així com les accions que han d'emprendre's per a actuar sobre els factors de gènere i crear les condicions de canvi que permetin avançar en la construcció de la igualtat.

Quan es parla de perspectiva de gènere, es fa al·lusió a una eina conceptual que busca mostrar que les diferències entre dones i homes es donen no sols per la seva determinació biològica, sinó també per les diferències culturals assignades als éssers humans.

La violència de gènere forma un sol cos amb les injustícies estructurals i alimenta la lògica imperant d'una cultura violenta on se'ns tracta d'acostumar al domini dels uns als altres com a forma natural de vida i manteniment ideològic d'una societat de subordinació. És la col·locació de la dona en una posició subordinada enfront de l'home mitjançant maltractaments físics, psicològics o sexuals, entre altres.

Aquest tipus de violència va ser reconeguda com a problema de Salut Pública per l'Organització Mundial de la Salut en 1996, posant de manifest les greus conseqüències que sobre el sistema de salut adquireixen dia a dia.

D'acord amb Rigores (2012), les dones que sofreixen conseqüències del maltractament recorren als serveis de salut, encara que no revelin l'episodi de violència. Les dones tendeixen més que els homes a buscar serveis de salut durant la seva vida, les dones víctimes de maltractament busquen, encara més, els serveis per a malalties relacionades amb el maltractament patit.

Les dones hem estat històricament sotmeses a l'home. Ells són l'autoritat i nosaltres acceptem i complim amb les obligacions imposades. Al Regne Unit després de les Revolucions liberals del s. XVII, fa uns 250 anys, les dones van començar a reivindicar els seus drets. En aquells moments dones com Mary Wollstonecraft van iniciar la seva

lluita contra el patriarcat i van exigir drets per a la dona. Va ser una llarga lluita que es continua avui dia en totes les parts del món.

Aquesta desigualtat té com a resultat la violència de gènere o violència masclista, ja que es dona estructuralment d'homes a dones. Aquest concepte fa referència a tot aquell tipus de violència que es dugui a terme vulnerant el benestar físic, psíquic o relacional d'una persona a causa del seu sexe o identitat de gènere. La part agressora actua moguda per un desig de poder i dominació i està influenciada pels estereotips de gènere.

La violència funciona com un mecanisme de control social de la dona i serveix per a reproduir i mantenir l'estatus quo de la dominació masculina. Les societats o grups dominats per la idea de la superioritat de l'home envers de la dona tenen major número d'incidència d'agressions a la dona.

La conducta violenta enfront de la dona es produeix com a patrons de conducta apresos i transmesos de generació en generació, i les mateixes normes socials minimitzen el mal produït i justifiquen l'actuació violenta del marit o parella sentimental.

La forma més utilitzada de representar la violència de gènere és l'iceberg (Veure figura 2) , que es pot dividir de dues maneres.

Figura 2. Iceberg de la violència de gènere. Amnistia Internacional.(s.d)

La primera divisió seria entre el visible i l'invisible. En la part que es veu estan els crits, insults i amenaces, els abusos sexuals, les violacions i les agressions físiques, i l'assassinat en la posició més alta. L'altre costat és la part més gran, la que es troba submergida i a penes es veu. Aquí és on trobem el germen de la violència: micromasclismes, llenguatge, humor i publicitat sexista, control, menyspreu, xantatge emocional, humiliació, entre altres actituds violentes.

La segona divisió es diferencia entre les formes explícites i les formes subtils. Les primeres les veiem i les notem, però les segones passen desapercbudes, i si ens adonem d'elles, no les categoritzem com a violència de gènere.

Per altra banda, de manera complementària trobem a teoria de Walker (1979) sobre el cicle de la violència, va ser creada a través de tots els testimonis de diverses dones a les quals tractava com a psicòloga, es va adonar que existeixen fases perquè es doni una agressió. (Veure figura 3).

Figura 3. Walker, L. *El cicle de la violència*. (1979)

La primera fase és l'acumulació de tensió, en aquesta no existeix una duració determinada, sinó que pot durar dies, setmanes o anys. Aquesta es veu reflectida en la violència verbal, crits, discussions. La víctima interpreta aquests incidents com casos aïllats i que no es tornaran a repetir, la psicòloga va poder observar com la víctima sempre intentava calmar l'agressor, i donar excuses per justificar els actes d'aquest, també minimitzen la situació.

El comportament de l'agressor en aquesta fase és cada cop amb més gelosia, possessió i agressivitat davant successos insignificants, cada cop està més tens, més irritat i més

alterable. Una característica que va ressaltar Walker (1979) és l'auto culpabilització de la víctima, on ella tracta de complaure a l'agressor pel qual ell llavors, no se sent culpable del seu comportament.

La segona fase és l'agressió. Aquesta és la fase més curta, on esclata la violència. La falta de control és absoluta i és en aquest moment que ocorren les agressions físiques, psicològiques i / o sexuals. La víctima sent diverses emocions: incredulitat, ansietat, després s'aïlla i se sent indefensa enfront del succeït. Poden passar diversos dies abans que ella demani ajuda.

La tercera fase és de coalició. Durant aquesta fase, l'agressor demana perdó. Ell li promet a la víctima que aquest comportament no es repetirà. Ell utilitza estratègies de manipulació emocional perquè la relació no acabi. Acceptar regals, invitacions o promeses només reforça el comportament violent. La tensió acumulada durant la fase d'acumulació i agressió ha desaparegut.

La possibilitat de denunciar l'agressió gairebé no existeix, el canvi d'actitud de l'altre empeny a la dona a pensar que només va ser un fet puntual i que no tornarà a succeir. La víctima vol creure que mai més patirà l'abús. La moderació i tendresa de l'agressor durant aquesta fase el porten a creure que ha canviat. Però aquesta fase de conciliació acaba quan desapareix la calma i reapareixen els petits incidents i afliccions.

D'acord amb l'autora, en les diverses fases existeixen diversos tipus de violència. Aquesta teoria és important tant per l'època com per la seva influència en l'actualitat. Per entendre millor el cicle de la violència és rellevant definir i entendre els diversos tipus de violència que viu una víctima de violència de gènere.

Segons Fernández (2020) la violència verbal és aquella en la qual es pretén danyar a l'altra persona és un missatge o un discurs. Pot o no contenir insults o paraules tabú, ja que per a produir malestar psicològic no és essencial utilitzar aquesta classe de recursos.

La violència psicològica és una forma greu d'agressió que no utilitza el contacte físic però pot deixar greus seqüeles en la psique de la víctima ja que és una modalitat molt efectiva d'exercir poder sobre un altre.

La violència sexual es donen comportaments i tipus de contacte físic que denigren a algú a través de l'apel·lació de la seva dimensió sexual. Quan es manifesta a través de

violacions, es dona de la mà de la violència física o del consentiment viciat a través del xantatge emocional.

Cal assenyalar que en aquestes el component sexual no és un simple complement, sinó que adopta una forma de violència que consisteix a intentar danyar psicològicament a l'altra persona.

La violència econòmica es tracta d'una mena de violència en la qual es danya la capacitat d'una o diverses persones per a utilitzar els diners que guanyen. El robatori i la utilització indeguda de comptes bancaris entren dins d'aquesta categoria, així com els enganys perquè es realitzin inversions que resulten ser una estafa i el control sobre l'economia de la dona.

La violència religiosa en aquesta categoria entra l'ús del poder per a perjudicar les persones manipulant-les amb una sèrie de creences i promeses sobre un pla espiritual. És molt comú veure com les sectes utilitzen aquest tipus d'agressions per a mantenir dominades a aquelles persones que posen diners, temps i esforç en el manteniment de la institució.

La violència cultural, ja esmentada anteriorment, si l'hem de materialitzar, en aquesta mena de violència, les agressions formen part del marc de referència d'una cultura i estan relacionades amb els signes d'identitat cultural d'una cultura concreta. Per exemple, la normalització de les violacions en conflictes armats o l'ablació dels genitals femenins són exemples de violència cultural.

En la violència cultural és important parlar del racisme i de migració, en el diccionari de la RAE (2022) defineix el racisme com "Exacerbació del sentit racial d'un grup ètnic que sol motivar la discriminació o persecució d'un altre o altres amb els quals conviu".

Per altra banda, la RAE (2022) defineix migració com "Desplaçament geogràfic d'individus o grups, generalment per causes econòmiques o socials."

En els últims anys Espanya ha estat un país que ha experimentat un gran augment en la migració produint-se així un increment de la població estrangera, destacant la presència de dones immigrades. Per aquesta raó sorgeix la idea de fer visible la doble discriminació a la qual es veuen sotmeses aquest col·lectiu de persones, pel fet de ser dones i a més estrangeres, i les barreres que troben per a trencar amb el cercle de maltractament. (Martinez 2020).

Analitzar la realitat social aplicant una perspectiva de gènere suposa assolir dues premisses fonamentals. Implica atendre en tot moment, la existència de diferències i desigualtats socials entre homes i dones, per altra banda, requereix un coneixement del fonament sociocultural d'aquestes diferències.

2.2 DROGODEPENDÈNCIES

La violència de gènere és un fet conegut, però amb grans zones d'ombra no transitades per la ciència ni la intervenció, com és la que afecta particularment les dones amb problemes d'addicció.

Les dones que consumeixen drogues solen ser objecte de més violència que altres dones. Quan aquestes dones s'enfronten a l'addicció, també tenen més dificultats que els homes per a accedir a una atenció adequada. En primer lloc, per l'estigma que sofreixen. Però també perquè hi ha poques estructures adaptades a les seves necessitats.

En general, tota persona amb un trastorn per consum de substàncies (TCS) és enjudiciada per la societat, però quan les que ho pateixen són dones, la deterioració social que se'ls adjudica és major, tant des de la societat com per part de les persones que les tracten en institucions, organismes, dispositius assistencials, etc. (Moya, Duato i Cañete 2006).

L'addicció femenina i la violència de gènere són elements associats en tots dos sentits. Cadascun d'ells incideix de manera recíproca en l'altre: el consum de substàncies augmenta el risc d'experimentar violència, de la mateixa manera que la violència augmenta el risc d'addicció com a estratègia d'afrontament d'aquestes experiències (Simonelli, Pasquali i De Pal 2014).

El previsible i comprensible és que l'addicció i les violències de gènere es retroalimentin fàcilment com a dinàmiques i sistemes de relacions en la vida de les dones (Martínez 2010).

La violència de gènere sobre dones amb TCS sobre la qual existeix més bibliografia és la referida a la qual exerceix la parella/s o exparelles, és a dir, la/s persona/s amb les quals aquestes dones han mantingut o mantenen un vincle afectiu. Les dones en tractament per addicció són víctimes de violències exercides per la seva parella amb una incidència tres vegades superior a la de població de dones en general (Llopis et al., 2005).

Però cal no oblidar que en els contextos d'ús/abús de drogues, a més dels homes drogodependents que són parella de les dones, també hi ha altres homes coneguts, els clients si hi ha comerç sexual, els traficants, etc., que es visibilitzen com a agressors.

Els tipus de violència de gènere més habituals que experimenten les dones amb problemes d'addicció, són els de caràcter físic i sexual. Alguns subgrups de dones que consumeixen drogues tenen necessitats particulars, sobretot les dones que han experimentat o estan experimentant violències, abusos, traumes, dones embarassades i/o amb fills, dones pertanyents a minories ètniques, involucrades en el comerç sexual i / o a la presó.

Sovint totes aquestes circumstàncies se superposen entre aquests grups vulnerables i les dones que es troben dins d'aquestes múltiples categories presenten majors necessitats i majors dificultats per a ser ateses.

Tots aquests altres eixos d'opressió actuen com a elements actius i multiplicadors perquè no es tractaria de la mera suma d'opressions, sinó del resultat diferent de la imbricació d'unes circumstàncies amb altres, de desempoderament que augmenten el seu nivell de vulnerabilitat i de risc de revictimització, de recaiguda, de consum i/o manteniment d'altres conductes addictives.

La tesi doctoral d'Hansen (2020) evidència la necessitat que els diversos abordatges terapèutics en la xarxa assistencial tinguin en compte tots els eixos de vulnerabilitat que afecten les dones que estan en tractament pels seus problemes d'addicció.

En aquest sentit, confirma que existeix una correlació positiva entre majors indicadors de treball des de perspectiva de gènere i major èxit terapèutic. Els indicadors que adquireixen una major rellevància són els relatius a la capacitat dels equips terapèutics i la supervisió d'aquests equips respecte de l'aplicació d'aquest enfocament de gènere.

Com s'ha pogut observar a través de les dades de la macroenquesta de Violència contra la Dona (2019), és un fet que les dones estrangeres reben violència en major proporció que les nacionals. També allà es manifestava que aquests episodis podien derivar en consum d'alcohol, medicació o drogues il·legals.

En l'estudi de Benoit (2016) s'assenyala que les dones estrangeres en situació irregular estan sobre exposades a la violència a causa del seu estatus de situació administrativa

irregular. Com no poden córrer el risc de presentar una denúncia per temor a ser deportades són objecte d'aquestes conductes en major mesura.

Aquestes dones també poden trobar barreres addicionals per a accedir a tractament degut a dificultats d'idioma, aspectes del tractament que són incompatibles amb les seves pràctiques religioses o culturals i/o el racisme i la discriminació percebuda o real que poden sentir o patir. Per a superar-ho serà necessari tenir en compte la diversitat ètnica, cultural i religiosa en treballar amb aquest grup de dones (UNODC, 2016).

Per entendre l'esmentat anteriorment hem de saber què és una addicció. Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS) és una malaltia física i psicoemocional que crea una dependència o necessitat cap a una substància, activitat o relació. Es caracteritza per un conjunt de signes i símptomes, en els quals s'involucren factors biològics, genètics, psicològics i socials. És una malaltia progressiva i fatal, caracteritzada per episodis continus de descontrol, distorsions del pensament i negació davant la malaltia.

Per a poder parlar de dependència física i psicològica les persones presenten tres o més dels següents criteris en un període de 12 mesos:

- Fort desig o necessitat de consumir la substància (addicció).
- Dificultats per controlar el consum.
- Síndrome d'abstinència en interrompre o reduir el consum.
- Tolerància.
- Abandó progressiu d'interessos aliens al consum de la substància. (Inversió cada de temps en activitats relacionades amb l'obtenció de la substància).
- Persistència en l'ús de la substància malgrat percebre de manera clara els seus efectes perjudicials.

Es considera addicció, perquè és difícil intentar deixar de consumir-les, ja que provoquen alteracions cerebrals en els mecanismes reguladors de la presa de decisions i del control inhibitori i perquè l'usuari de les mateixes dedica gran part del seu temps en la cerca i consum d'elles.

Segons l'OMS (1964) , defineixen com a droga a tota substància que introduïda en l'organisme viu pot modificar una o diverses de les seves funcions alterant els pensaments, emocions, percepcions i conductes en una direcció que pugui fer desitjable repetir l'experiència, podent provocar mecanismes de tolerància i dependència.

Tant l'alcohol com el tabac són drogues legals. Ambdues, són les causants de la major quantitat de morts evitables en l'actualitat. La diferència principal del tabac i l'alcohol amb les altres drogues socials com la marihuana i la cocaïna, es presenta en la facilitat de la seva adquisició.

No són únicament addiccions aquelles en les quals s'abusi d'una substància determinada. Al realitzar conductes de manera descontrolada i que puguin repercutir negativament en l'acompliment de la persona també es consideren conductes addictives. Aquestes són addiccions comportamentals, com ara la ludopatia, l'addició al sexe, a les compres, al menjar, etc. (Montagud 2022).

Per altra banda, com també esmentar l'autor, existeixen les addiccions emocionals. Pot ser que aquest tipus d'addiccions resultin ser les menys conegudes, però el fet de dir què es depèn d'algú o que un és addicte a estar trist no és tan figurat com es pugui pensar.

Són moltes les persones les que, després d'haver estat llarg temps sortint amb algú però que acaben de trencar, encara senten la necessitat d'estar amb la persona que han perdut. És a dir, depenen emocionalment d'elles, alguna cosa que pot afectar seriosament en el desenvolupament de la persona qui sofreix aquesta peculiar addicció, no tenint la suficient motivació per a buscar una nova relació o atrevir-se a estar solter o soltera.

També és comú trobar persones que, encara sense patir un trastorn de l'estat d'ànim com pot ser la depressió, se senten tristes per molt de temps però no sembla que vagin a buscar la manera de superar el mal tràngol. Ja sigui perquè reben atenció dels altres o perquè el trencar amb la rutina emocional que s'ha instaurat, la persona no és capaç de desenganxar-se de l'emoció que, encara que adaptativa, a la llarga pot suposar problemes quant a la seva independència.

Però, què motiva el consum de substàncies?, quins factors determinen que un individu desenvolupi una addicció?, en definitiva, quines són les causes d'una addicció? Des de la neurobiologia s'han desenvolupat diferents teories per a intentar explicar els mecanismes cerebrals que intervenen en el desenvolupament d'una addicció.

Segons la teoria de la *sensibilización del incentivo* de Robinson i Berridge (2003) l'addicció és un estat que es caracteritza per una compulsió per prendre una droga,

juntament amb una pèrdua de control sobre l'autoadministració d'aquesta. En la teoria exposen, que en les primeres etapes del consum de la droga, on el consum és esporàdic i on encara no es pot esmentar que existeixi addicció, l'emoció que predomina és el plaer per consumir la substància, però quan l'addicció es consolida, l'emoció que predomina en el subjecte és la urgència i la necessitat de consumir aquesta droga o *craving* (es denomina *craving* quan en absència de la droga l'addicte, manifesta un desig o ànsia per reexperimentar els efectes de la droga).

Aquesta teoria, separa en dos conceptes l'associació entre el valor de l'incentiu de la droga o *wanting* i l'efecte hedònic o *liking*. Sembla que els addictes a una substància expliquen que consumirla contínuament, és un intent d'experimentar el plaer que s'obté (*liking*) en els primers consums, encara que sabem que no s'aconsegueix a causa de la tolerància.

Per això, a mesura que el temps passa, el subjecte que abusa d'una substància experimenta un desig creixent i no controlable de consumir aquesta droga, i aquest desig o *craving* es va experimentant més, quan es fan esforços per no consumir, i és en el moment en el qual el desig de consumir comença a ser intens, quan comença a aparèixer el trastorn addictiu. Així, qualsevol estímul, com un amic o un lloc quotidià, fan que aparegui el desig de consumir i per això es pot dir, com expliquen Obinson i Berridge (2003) que l'addicte s'ha sensibilitzat a la pròpia droga i als estímuls que la recorden.

Per tant, per a aquests autors, el més important en l'addicció és la sensibilització del *craving* o desig creixent i no controlable per prendre la droga (*wanting*) i no el plaer que s'obté (*liking*). En la seva teoria expliquen els circuits cerebrals que estan implicats en aquest procés (NAC, amígdala i còrtex prefrontal) que es hipersensibilitzat pel consum continuat de la droga.

2.3 IMMIGRACIÓ

La característica més destacada de la població és el seu dinamisme, és a dir, la natalitat, la mortalitat i les migracions. Les migracions és el factor més decisiu actualment. La raó dels fenòmens migratoris deriva de les desigualtats que hi ha entre els països del món o dins d'un mateix país. Els moviments migratoris afecten en l'actualitat a tots els països del món, tant com emissors i com a receptors de població.

Segons León (2019) els grans moviments migratoris internacionals mostren diferents moments amb característiques, comportaments i dinàmiques especials en les diferents regions. Això és perquè els moviments migratoris responen a dinàmiques que estructuraven l'ordre internacional, en ells intervé una pluralitat d'agents socials amb interessos i expectatives diversos del joc i la interacció de les quals es deriven tipus migratoris variats que no poden ser reduïts a un tipus únic.

Els factors dels moviments migratoris en la majoria de casos s'origina per motius econòmics i la resta per motius mediambientals, catàstrofes, motius polítics, entre altres. Els factors d'atracció per a molts són feina abundant i que el nivell de vida és més alt que en els seus països d'origen.

Fins a finals dels anys setanta, moltes dones migraven com a acompanyants de les seves parelles per a fer-se càrrec de la cura de la llar. No obstant això, en els vuitanta es va produir una reducció en la demanda de personal masculí per a treballar en la indústria. L'envelliment de la població en el nord, al seu torn, va augmentar la necessitat de mà d'obra barata femenina, principalment per a treballar en labors domèstiques, de serveis i cures.

Durant massa anys les dones apareixen com a invisibles en els estudis sobre migracions. No serà fins a la dècada dels setanta quan les migracions femenines comencen a constituir-se en objecte d'anàlisi. Abans d'aquesta data, a penes existeixen referències específiques sobre les dones migrants, desconeixent-se quin ha estat el paper concret que han exercit i la seva participació real al llarg del procés.

A causa del creixement econòmic a Espanya a la fi de la dècada dels noranta i principis del dos mil es presenta un increment d'immigrants en aquest territori, concentrant-se grups principalment a les regions amb major població i flux econòmic, les regions de Madrid, Barcelona, el litoral mediterrani i els arxipèlags. La localització d'aquestes regions permet l'entrada a immigrants provinents en la seva majoria de Llatinoamèrica, Àfrica i Europa de l'Est.

Avui, a tot el món, la gent està en moviment. Les persones migren per a escapar de la pobresa, per a millorar els seus mitjans de vida i oportunitats, o per a escapar dels conflictes i la devastació que assolien als seus països. Segons *ONU Mujeres* (2020) Les dones representen gairebé la meitat dels 244 milions de migrants i la meitat dels 19,6 milions de persones refugiades del món.

Les dones migrants són amb freqüència víctimes d'una triple discriminació, per ser dones, migrants i, en la seva majoria, pobres. Aquestes dones afronten discriminacions particulars i problemes específics. Tenen menys possibilitats de fer-ho legalment i, en el procés, s'enfronten a violències afegides com l'explotació, de gènere o al tràfic d'essers humans amb fins d'explotació sexual, així com a la falta d'atenció a la seva salut sexual i reproductiva.

També enfronten majors dificultats per a reunificar a les seves famílies, inserir-se en els mercats laborals dels països de destinació i altres tipus de marginació addicionals només per la seva condició de dones migrants.

La situació laboral per a les immigrants a Espanya és una qüestió complicada, a causa de la posició que adopten en la societat. La major concentració laboral s'observa en els camps de serveis, els quals abasten activitats des de l'hostalera, fins a neteja de llars, sent les labors amb major integració estrangera.

La situació d'aquestes dones en la majoria dels casos cau en la contractació informal, on el sou sol ser més baix i no són proveïdes per una assegurança social, per la qual cosa tot sembla indicar que la majoria dels immigrants només pot accedir al mercat laboral oficial acceptant prèviament treballs no declarats.

Per a aquests casos de dificultat laboral, existeixen programes d'ajuda a immigrants, com és el cas del Programa SARA, el qual té com a objectiu el "millorar la qualitat de vida de les dones immigrants, mitjançant una millor capacitat per a la participació social i, en particular, per a l'ocupació" (*inmujer, 2006*), destinat principalment a les dones immigrants dins del país, que mostren dificultats per a adaptar-se a la nova societat. Al seu torn consisteix a crear programes que integrin característiques culturals i de gènere, amb la finalitat que aquest pugui adaptar-se a les seves característiques i necessitats, exercint com un mitjà de motivació i integració de la dona en l'ambient col·lectiu.

Un altre és el Programa CLARA, en el qual, "el seu objectiu fonamental és incrementar l'ocupabilitat de dones en situació de risc o d'exclusió, que tenen especials dificultats per a la inserció laboral, a través d'una millor qualificació per a l'ocupació" (*inmujer, 2006*), dirigit a una població amb majors dificultats per a desenvolupar una vida laboral, ja sigui per l'edat, situació social o discapacitats.

Consisteix en la creació de programes que ajuden a les dones a integrar-se socialment i laboralment en la comunitat, que al seu torn pren enfocaments destinats a incrementar el coneixement i autoestima en incorporar temes de gènere i morals.

Segons Amnistia Internacional (2022), la violència en contra de les immigrants:

Representa el major factor de dificultat pel fet que les dones immigrants a Espanya que han sofert violència de gènere troben barreres per a accedir a ajudes econòmiques o a una autorització de treball; les que es troben en situació irregular s'exposen a ser sancionades i fins i tot expulsades si denuncien ser víctimes de maltractament.

2.4 TREBALL SOCIAL FEMINISTA

Existeix un deute històric, en relació al reconeixement, amb les dones que han lluitat i que encara lluiten contra el sistema patriarcal, perquè sense elles, molts/es avui no podrien gaudir de drets, somnis i passions. La societat tal com es coneix en l'actualitat li deu massa a les dones rebels, disconformes, inquietes, atrevides i valentes, no obstant això se'ls continua silenciament i menyspreant.

El Treball social d'ara ressalta la importància del feminisme en el món, i en aquest sentit, es reitera en què el present i el futur ha de ser feminista, no per caprici, sinó per un compromís genuí en pro d'una vida digna per a tots/es.

El mes de març és reconegut per ser el mes en el qual es commemoren les justes lluites que han liderat les dones del món contra el sistema patriarcal i capitalista, això en cerca d'una vida digna, sent el dia 8 d'aquest mes, a partir de la Segona Conferència Internacional de Dones Treballadores celebrada en 1910 a Copenhaguen (Dinamarca), com el Dia Internacional de la Dona Treballadora.

No obstant això, és important reconèixer que la lluita feminista ha de significar més enllà que un exercici conjuntural, perquè aquesta ha de representar una constant en la demanda dels drets encara no atorgats o no respectats en aquest sentit, el dia de la dona treballadora i revolucionaria són i han de ser tots els dies.

D'acord amb l'autora Alcazar (2014) hi ha la necessitat de pensar i actuar des d'un Treball Social que reconegui als feminismes en la seva praxi. En aquest sentit, es

proposa qüestionar les formes en com es llegeixen i intervenen els diferents escenaris des d'una professió que ha estat construïda majoritàriament des de les dones en una societat construïda en les lògiques d'un sistema patriarcal.

Els feminismes es presenten com una aposta ètic-política per a les i els professionals del Treball Social. Parlar del feminisme, a partir de les lluites que engloben la reivindicació dels drets de les dones i amb això, el seu reconeixement com a subjectes polítics i de transformació social, ens porta necessàriament, a re-pensar-nos els posicionaments i principis que com a professió-disciplina s'han construït en la defensa per la justícia social, els drets humans i la construcció de ciutadanes.

Reflexió, que s'emmarca no sols en el reconeixement i crítica a les metodologies o apostes d'intervenció que es desenvolupen amb i per a les comunitats, sinó també la comprensió del feminisme com a columna principal en la construcció de la societat, com explica Alcazar (2014).

La mirada feminista no implica solament un accionar, sinó també una aposta ètic-política en la formació de professionals que reconeguin el patriarcat com a sistema de dominació causant de les desigualtats, injustícies i violències socials, polítiques, econòmiques i culturals. (p.31)

Les Treballadores Socials Feministes actuals han conceptualitzat la relació que sosté la lluita pels drets de les dones i la intervenció professional, però aquesta reflexió va molt més allà d'això.

La història del feminisme dins la professió del treball social, el seu desenvolupament i reconeixement ha tocat la porta de molts projectes socials i recerques, mostrant com els jocs de poder, la dominació, la submissió i la militarització dels cossos i territoris recauen amb major potència en els cossos feminitzats. En considerar això, el moviment feminista posa l'atenció en la comprensió i lectura del patriarcat, com un sistema de dominació, que a més, enforteix al capitalisme.

Aquest sistema, que transversaliza les diferents esferes socials, reproduïx, justifica i fins i tot imposa comportaments, rols i decideix quines vides valen i quines no. Són els cossos feminitzats els destinats al silenci, a l'opressió i a ocupar determinats espais en l'esfera social, simbòlica i política. Així, la professió està en la necessitat d'establir com a principi ètic-polític en la lluita dels drets humans, la mirades o perspectives feministes.

Com explica Alcazar (2014), el Treball Social com a professió emmarcada en l'estudi de les interaccions socials, ha de reconèixer la mirada religiosa, política i positivista que justifica el poder d'un sexe sobre un altre, i les seves conseqüències en la construcció de ciutadanes i garantia de drets humans.

Per això, moltes professionals es remeten a enunciar una postura política d'un Treball Social Feminista, que el contingui, que s'apropii d'aquest en les lectures de món i que porti a reflexionar sobre apostes polítiques i metodològiques de cara a les desigualtats dels gèneres. Com que no es tracta de parlar d'una relació netament conjuntural o situacional, la professió necessàriament hauria d'estar continguda per les aposta dels feminisme i les aportacions que aquests, des de la seva diversitat, interseccionalitat i col·lectivitat, han fet a la transformació social.

Per això, assumir la professió des dels feminismes, implica fer-se moltes preguntes en relació a, si com professionals, estem reproduint discursos patriarcals, si realment estem apostant-li a la lluita dels sectors més oprimits, si estem llegint les violències i injustícies des dels sistemes imposats històricament.

Això es deu a que la Història juga un paper rellevant en l'anàlisi de la relació professió-feminisme, ja que van ser les narratives de les dones de l'ahir que, sota diferents representacions soci-polítiques com a mares, àvies, amigues i col·legues van lluitar pels altres cossos, vides i territoris. Elles són les que van brindar eines suficients per a permetre una formació i una aposta de les professionals amb les causes feministes.

En aquest sentit, és necessari incorporar el feminisme en els principis d'acció i en les reflexions que com a professionals realitzem i comuniquen en els diferents escenaris on s'interactua.

3. MARC LEGISLATIU

Per entendre com han afectat en el cas de l'Ariadna, directament o indirectament els conceptes esmentats en l'apartat anterior és important saber com els poders públics actuen per tal de garantir els drets dels ciutadans de ciutadania en relació aquests, sota la responsabilitat que els atorga el seu àmbit competencial, sigui en àmbit internacional, estatal o autonòmic.

3.1 VIOLÈNCIA GÈNERE/ MASCLISTA

Per a una resposta efectiva i coordinada enfront de la violència contra la dona resulta fonamental una legislació completa. A continuació, veurem com es legisla en l'àmbit internacional, estatal i autonòmic.

3.1.1 LEGISLACIÓ INTERNACIONAL

Segons *ONU Mujeres* (2022) Les Nacions Unides han organitzat quatre conferències mundials sobre la dona, que es van celebrar a Ciutat de Mèxic (1975), Copenhaguen (1980), Nairobi (1985) i Pequín (1995).

La *Quarta Conferència Mundial sobre la Dona*, celebrada a Pequín en 1995, va marcar un important punt d'inflexió per a l'agenda mundial d'igualtat de gènere. La Declaració i Plataforma d'Acció de Pequín, adoptada de manera unànime per 189 països, constitueix un programa en favor de l'empoderament de la dona i en la seva elaboració es va tenir en compte el document clau de política mundial sobre igualtat de gènere. La Declaració i Plataforma d'Acció de Pequín estableix una sèrie d'objectius estratègics i mesures per al progrés de les dones i l'assoliment de la igualtat de gènere en 12 esferes crucials:

- ✓ La dona i la pobresa
- ✓ Educació i capacitació de la dona
- ✓ La dona i la salut
- ✓ La violència contra la dona
- ✓ La dona i els conflictes armats
- ✓ La dona i l'economia
- ✓ La dona en l'exercici del poder i l'adopció de decisions
- ✓ Mecanismes institucionals per a l'avançament de la dona
- ✓ Els drets humans de la dona
- ✓ La dona i els mitjans de difusió
- ✓ La dona i el medi ambient
- ✓ La nena

La conferència de Pequín es va basar en els acords polítics aconseguits en les tres conferències mundials sobre la dona celebrades anteriorment i va consolidar cinc decennis d'avanços jurídics dirigits a garantir la igualtat de les dones i els homes tant en les lleis com en la pràctica.

La Comissió de la Condició Jurídica i Social de la Dona va instar a organitzar la primera conferència mundial sobre la dona en ocasió de l'Any Internacional de la Dona.

Posteriorment es va celebrar la Conferència Mundial de l'Any Internacional de la Dona a Ciutat de Mèxic, van participar en ella representants de 133 governs, al mateix temps que 6.000 representants d'ONG assistien a un fòrum paral·lel, la Tribuna de l'Any Internacional de la Dona. En la Conferència es va definir un pla d'acció mundial per a la consecució dels objectius de l'Any Internacional de la Dona, que incloïa un ampli conjunt de directrius per al progrés de les dones fins a 1985.

En l'any 1985, *la Conferència Mundial per a l'Examen i l'Avaluació dels Assoliments del Decenni de les Nacions Unides per a la Dona* va tenir lloc a Nairobi. En la conferència es va aprovar un mandat consistent a establir mesures concretes per a superar els obstacles a l'assoliment dels objectius del Decenni. Els governs van adoptar les Estratègies de Nairobi orientades cap al futur per a l'avançament de la dona, que esbossaven les mesures que haurien d'adoptar-se per a aconseguir la igualtat de gènere a nivell nacional i promoure la participació de les dones en les iniciatives de pau i desenvolupament.

En l'any 2000 l'avaluació, a la qual es va donar el nom de "La dona l'any 2000: igualtat entre els gèneres, desenvolupament i pau per al segle XXI", va tenir lloc a Nova York i d'ella van resultar una declaració política i noves mesures i iniciatives per a l'aplicació de la Declaració i la Plataforma d'Acció de Pequín.

En el 2005 Els delegats van aprovar una declaració que subratlla que l'aplicació plena i eficaç de la Declaració i Plataforma d'Acció de Pequín és essencial per a la consecució dels objectius de desenvolupament internacionalment convinguts, inclosos els continguts en la Declaració del Mil·lenni.

La revisió i avaluació després de 20 anys de la Plataforma d'Acció de Pequín va tenir lloc durant la 59a sessió de la Comissió en 2015. La sessió va abordar les oportunitats per a aconseguir la igualtat de gènere i l'empoderament de les dones en l'agenda de desenvolupament post-2015. Els Estats membres van adoptar una declaració política que va ressaltar els progressos obtinguts cap a l'assoliment de la igualtat de gènere, va proporcionar una base sòlida per a la implementació plena, efectiva i accelerada dels compromisos adquirits a Pequín.

El marc jurídic europeu sobre la violència de gènere és extens i té diverses vies d'aplicació, tres nivells d'ordenament jurídic regulen en l'actualitat la lluita contra la violència. En un àmbit més internacional, està el marc europeu comunitari (el Consell d'Europa per remissió dels Tractats) i l'intern, nacional a cada país. En el nostre cas existeix també l'autonòmic, per la qual cosa tenim dos nivells nacionals. Actualment l'ordenament jurídic ja no és exclusiu del que els òrgans de govern d'un lloc apliquin sobre aquest, sinó que hi ha lleis d'un àmbit superior que també han de ser complertes.

Segons Lujan (2016) en el Tractat de la Unió Europea, els arts. 2 i 3 situen a la igualtat de dones i homes com a element transversal a totes les polítiques comunitàries. La Carta de Drets Fonamentals té diversos articles sobre aquest tema: l'art. 21, estipula la lluita contra totes les formes de discriminació per raó de sexe o orientació sexual i l'art. 23, estableix la igualtat de dones i homes en tots els àmbits. Aquest article també declara que les accions positives a favor del sexe menys representat no són contràries al principi d'igualtat de tracte.

L'Agència de Drets Fonamentals de la Unió Europea considera que la violència de gènere constitueix una violació de l'art. 4 de la Carta de Drets Fonamentals i també el Tribunal Europeu de Drets Humans ha abordat la violència de gènere en diversos àmbits i la considera contrària als drets del Conveni Europeu de Drets Humans. Les mesures de protecció a les víctimes són penals en alguns països d'Europa mentre que en uns altres són de caràcter civil i en uns altres són de tots dos tipus.

Les lleis a nivell estatal a Espanya pretenen atendre les recomanacions dels organismes internacionals en el sentit de proporcionar una resposta global a la violència que s'exerceix envers les dones. Sobre aquest tema es pot citar la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació sobre la dona de 1979; la Declaració de Nacions Unides *sobre l'eliminació de la violència sobre la dona*, proclamada al desembre de 1993 per l'Assemblea General; les Resolucions de l'última *Cimera Internacional sobre la Dona* celebrada a Pequín al setembre de 1995; la Resolució WHA49.25 de l'Assemblea Mundial de la Salut declarant la violència com a problema prioritari de salut pública proclamada en 1996 per l'OMS; l'informe del Parlament Europeu de juliol de 1997; la Resolució de la Comissió de Drets Humans de Nacions Unides de 1997; i la Declaració de 1999 com a Any Europeu de Lluita Contra la Violència de Gènere, entre altres.

Cal tenir en compte l'aprovació del Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers la dona i la violència domèstica, aprovat a Istanbul l'11 de maig de 2011 i ratificat per Espanya el 2014. Aquesta llei s'inspira, principalment, en aquest conveni, que s'aplica a totes les formes de violència contra les dones i comprèn tots els actes de violència basats en el gènere que impliquin o puguin implicar danys o patiments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloses les amenaces de fer aquests actes, la coacció i la privació arbitrària de llibertat, en la vida pública o privada.

A més, el Conveni obliga a adoptar les mesures necessàries per a prevenir la violència contra les dones i donar-hi resposta. En particular, insta a fer que les mesures que es prenguin s'adrecin, si escau, a tots els actors implicats, com les agències governamentals, els parlaments i les autoritats nacionals, regionals i locals, i promou la dedicació dels recursos financers i humans adequats per a aplicar correctament polítiques integrades i mesures i programes adreçats a prevenir i combatre totes les formes de violència incloses en l'àmbit d'aplicació del Conveni.

La igualtat és, així mateix, un principi fonamental a la Unió Europea. Des de l'entrada en vigor del *Tractat d'Amsterdam*, l'1 de maig de 1999, la igualtat entre dones i homes i l'eliminació de les desigualtats entre les unes i els altres són un objectiu que ha d'integrar-se en totes les polítiques i accions de la Unió i dels seus membres.

Així mateix, també en l'àmbit del Consell d'Europa, s'ha de fer referència al *Conveni per a la protecció dels infants contra l'explotació i l'abús sexual*, del 25 d'octubre de 2007, que empara qualsevol persona menor de divuit anys, i al *Conveni sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans*, de l'1 de febrer de 2008, que té per objectiu prevenir el tràfic d'éssers humans amb finalitats sexuals o amb altres finalitats.

3.1.2 LEGISLACIÓ NACIONAL

El Ministeri d'igualtat del Govern d'Espanya en la Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de *Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere* en l'article 1.1 defineix la violència de gènere com a la manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones, s'exerceix sobre aquestes per part dels qui siguin o hagin estat els seus cònjuges o dels qui estiguin o hagin estat lligats a elles per relacions similars d'afectivitat, fins i tot sense convivència, i comprèn tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat

sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat. La Llei Catalana en aquest aspecte va mes enllà, ho veurem en el pròxim punt de legislació autonòmica.

En les últimes dècades s'han produït en el dret espanyol avanços legislatius en matèria de lluita contra la violència de gènere, com ara la Llei 27/2003, de 31 de juliol, reguladora de *l'Ordre de Protecció de les Víctimes de la Violència Domèstica* a més de les lleis aprovades per diverses Comunitats Autònomes dins del seu àmbit competencial, la Llei orgànica 11/2003, de 29 de setembre, de *Mesures Concretes en Matèria de Seguretat Ciutadana, Violència Domèstica i Integració Social dels Estrangers* la Llei orgànica 15/2003, de 25 de novembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Totes elles han incidit en diferents àmbits civils, penals, socials o educatius a través de les seves respectives normatives.

L'article 14 de la Constitució espanyola proclama el dret a la igualtat i a la no discriminació per raó de sexe. Per part seva, l'article 9.2 consagra l'obligació dels poders públics de promoure les condicions perquè la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integra siguin reals i efectives.

La igualtat entre dones i homes és un principi jurídic universal reconegut en diversos textos internacionals sobre drets humans, entre els quals destaca la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona, aprovada per *l'Assemblea General de Nacions Unides* al desembre de 1979 i ratificada per Espanya en 1983. En aquest mateix àmbit procedeix evocar els avanços introduïts per conferències mundials monogràfiques, com la de Nairobi de 1985 i Pequín de 1995.

Sobre l'antic article 111 del *Tractat de Roma*, s'ha desenvolupat un patrimoni comunitari sobre igualtat de sexes de gran amplitud i important calat, a l'adequada transposició del qual es dirigeix, en bona part, la present Llei. En particular, aquesta Llei incorpora a l'ordenament espanyol dues directives en matèria d'igualtat de tracte, la 2002/73/CE, de reforma de la Directiva 76/207/CEE, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones pel que fa a l'accés a l'ocupació, a la formació i a la promoció professionals, i a les condicions de treball; i la Directiva 2004/113/CE, sobre aplicació del principi d'igualtat de tracte entre homes i dones en l'accés a béns i serveis i el seu subministrament.

Al 15 de novembre de 2016, el *Ple del Congrés dels Diputats* va aprovar, per unanimitat, una Proposició no de llei per la qual s'instava el Govern a promoure la subscripció d'un

Pacte d'Estat en matèria de Violència de Gènere, pel Govern de la Nació, les Comunitats Autònomes i Ciutats amb Estatut d'Autonomia i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, que continuï impulsant polítiques per a l'erradicació de la violència sobre la dona com una veritable política d'Estat.

La Proposició no de llei establia la creació, en el si de la Comissió d'Igualtat del Congrés, d'una Subcomissió que tenia com a objectiu elaborar un informe en el qual s'identifiquessin i analitzessin els problemes que impedeixen avançar en l'erradicació de les diferents formes de violència de gènere, i en el qual s'incloguessin un conjunt de propostes d'actuació, entre elles les principals reformes que han d'escometre's per a donar compliment efectiu a aquest fi, així com a les recomanacions dels organismes internacionals. El Congrés, en la seva sessió plenària del 28 de setembre de 2017, va aprovar, sense cap vot en contra, l'Informe de la Subcomissió per a un Pacte d'Estat en matèria de violència de gènere.

Per part seva, la Comissió d'Igualtat del Senat va decidir, el 21 de desembre de 2016, la creació d'una Ponència que estudiés i avalués, en matèria de Violència de Gènere, els aspectes de prevenció, protecció i reparació de les víctimes, analitzés l'estratègia per a aconseguir i implementar un *Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere* i examinés la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre. El 13 de setembre de 2017, el Ple del Senat va aprovar, per unanimitat, l'Informe de la Ponència d'Estudi per a l'elaboració d'estratègies contra la violència de gènere.

El *Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere* de 2017, que inclou mesures en tots els àmbits, va ser el resultat de diverses negociacions parlamentàries en els grups de treball constituïts en la subcomissió parlamentària en el Congrés dels Diputats i en la Comissió d'Igualtat el Senat. Després d'un any de compareixences i negociacions, al setembre de 2017 es va aprovar, sense cap vot en contra, l'Informe de la Subcomissió parlamentària per a un Pacte d'Estat en matèria de Violència de Gènere en el Congrés dels Diputats, i la Ponència del Senat, sent el primer Pacte d'Estat consensuat.

Aquest Pacte implica incidir en tots els àmbits de la societat i conté 214 mesures del Congrés dels Diputats i 267 mesures del Senat. Des de la Delegació del Govern per a la Violència de Gènere, òrgan del Govern encarregat de coordinar i impulsar l'execució de les mesures del Pacte d'Estat, s'ha elaborat un document únic de les mesures de la cambra baixa i la cambra alta, en un total de 292 mesures estructurades en 10 eixos d'acció. La resolució del 28 de juliol del 2021, de la subsecretària per la que es publica

l'acord del consell de ministres del 27 de juliol del 2021, pel que s'aprova el catàleg de mesures urgents del pla de millora i modernització contra la violència de gènere.

3.1.3 LEGISLACIÓ AUTONÒMICA

Existeixen diversos tipus de violència que es recullen en la Llei catalana 5/2008, del 24 d'abril, del *dret de les dones a erradicar la violència masclista*, en el seu text consolidat, defineix les diverses formes de violència contra les dones. La Llei 5/2008, del 24 d'abril, del *dret de les dones a erradicar la violència masclista*, va ésser una llei pionera, fruit de la participació de les organitzacions feministes i els partits polítics i de la construcció de consensos. Encara avui en dia es pot considerar la llei més avançada en matèria de violència masclista a l'Estat espanyol.

Al 4 de desembre de 2018 es van presentar a la Comissió d'Igualtat de les Persones del Parlament de Catalunya uns informes d'avaluació amb relació als deu anys de vigència de la Llei 5/2008, en els quals s'identificaven algunes mancances en el seu desplegament i se'n proposava la modificació per tal de fer més àmplia i garantista la protecció de les dones víctimes de violència masclista.

D'altra banda, el 13 de desembre de 2018 es va aprovar al Ple del Parlament la Moció 32/XII, en què la cambra es posicionava a favor d'ampliar l'àmbit material d'aplicació de la llei esmentada per a incloure-hi la violència institucional com a violència masclista.

La llei catalana s'inspira, principalment, en el *Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers la dona i la violència domèstica* aprovat a Istanbul l'11 de maig de 2011, en el sentit que, recull a totes les formes de violència contra les dones i comprèn tots els actes de violència basats en el gènere que impliquin o puguin implicar danys o patiments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloses les amenaces de fer aquests actes, la coacció i la privació arbitrària de llibertat, en la vida pública o privada.

Aquesta llei va més enllà de la llei estatal al no restringir la violència de gènere només en l'àmbit de la parella o exparella a l'incloure àmbits com el comunitari. Tipifica com a violència de gènere les violències sexuals dutes a terme per agressors que no només han estat vinculats sexo-afectivament amb la víctima, ja siguin amistats, coneguts o desconeguts. Amplia, així, el perfil dels victimaris. Alhora, inclou la necessitat de tenir una mirada interseccional.

Tota la normativa que s'ha esmentat es veu reflectida, en major o menor mesura, en aquesta llei, que té la vocació d'ampliar, reforçar i actualitzar la Llei 5/2008, i també de protegir els *drets de les dones transgènere i cisgènere* i de les persones no binàries, amb la finalitat de respectar la diversitat de gènere. Del resultat del treball parlamentari i de les modificacions i novetats introduïdes en són un exemple el tractament de qüestions com la violència contra les dones en la vida política, que pot tenir l'efecte de descoratjar la participació política de les dones i restringir llur capacitat d'influència en la vida pública.

Una altra novetat és la regulació de la violència institucional com a àmbit, amb la definició de la diligència deguda i l'especificació que la dita violència es pot causar tant per acció com per omissió. També s'introdueix la regulació de les violències digitals, ateses les nombroses agressions masclistes que es produeixen amb l'ús de les xarxes socials o de tota mena de dispositius electrònics o digitals, com les suplantacions d'identitat, la publicació de fotografies o vídeos sense consentiment, o els insults i les amenaces. Entre les modificacions més significatives resulta rellevant la inclusió d'una definició de consentiment sexual, en la qual es fixa com a requisit essencial la necessitat de voluntat expressa. Per últim s'introdueixen modificacions en el sentit d'ampliar els tipus de violència en l'àmbit social i comunitari, les formes de violència masclista i la necessitat de la formació de professionals. Envers a l'estructura, aquesta llei consta de vint-i-set articles, una disposició addicional i una disposició final.

S'ha de tenir en compte el Projecte de Llei d'atenció als fills i filles de les dones víctimes de violència masclista, on el Govern ha de presentar, en el termini de nou mesos, un projecte de llei per a adaptar l'ordenament jurídic a la necessària garantia d'atenció als fills i filles de dones víctimes de violència masclista sense necessitat de procediments judicials oberts, i també, en el cas de les menors d'entre catorze i setze anys, pel que fa al consentiment dels progenitors o tutors legals. Durant aquest termini el Govern ha de garantir la dita atenció.

3.2 DROGODEPENDÈNCIA

La legislació sigui en àmbit internacional, estatal o autonòmic el seu objecte és regular, en el marc de les compareixences que estatutàriament corresponen les actuacions i iniciatives en el camp de les drogodependències i altres trastorns addictius, englobant les àrees de prevenció, assistència, integració social, formació i avaluació, així com les

actuacions tendents a la protecció de terceres persones, alienes al consum de drogues i que, per aquesta causa, poguessin veure's afectades com veurem a continuació.

3.2.1 LEGISLACIÓ INTERNACIONAL

Per a entendre la creació dels tractats sobre drogues cal fer referència al context històric i polític del moment en què apareixen i als esdeveniments internacionals que els van precedir. La proposta de creació d'un marc jurídic internacional per a les substàncies psicoactives va ser una iniciativa dels Estats Units que data de començaments del segle XX i que ha conegut des de llavors diverses etapes.

Al febrer de 1909, donada la creixent preocupació pel consum d'opi a la Xina, dotze països reunits van conformar la *Comissió Internacional sobre l'Opi* per a discutir per primera vegada les possibilitats d'imposar controls internacionals al comerç d'opi. Els delegats van resoldre –encara que sense comprometre's a això– acabar amb la pràctica de fumar opi, limitar el seu ús a fins mèdics i controlar els seus derivats nocius. No va haver-hi llavors cap intent d'aplicar el dret penal sobre aquest tema. Aquest va ser l'antecedent del primer *Conveni Internacional de l'Opi de la Haia* (1912).

Aquest i altres tractats posteriors negociats sota la *Societat de les Nacions* (predecessora de l'ONU, 1919-1946), tenien un caràcter més normatiu que prohibitiu i el seu objectiu era moderar els excessos d'un règim de lliure comerç sense reglaments.

És a dir, van imposar restriccions sobre les exportacions però no van establir obligacions de declarar la il·legalitat del consum de drogues o el seu cultiu, i molt menys d'aplicar sancions penals per això. Així, les disposicions per als opiacis, la cocaïna i el cànnabis no comportaven la criminalització de les substàncies en si, ni dels seus consumidors o productors de la matèria primera.

Per aquesta raó, els dos països més 'prohibicionistes' en aquest moment, els Estats Units i la Xina, van abandonar les negociacions que van desembocar en la *Convenció Internacional sobre l'Opi de 1925* perquè van considerar que les seves mesures no eren prou restrictives. Els Estats Units van intentar en aquesta ocasió obtenir no solament la prohibició de les drogues sinó de la producció i de l'ús no terapèutic de l'alcohol, tractant de reproduir a escala internacional el seu model de prohibició de l'alcohol (Llei Seca), vigent al país de 1920 a 1933.

Aquest intent es va frustrar al no comptar amb el suport de les potències colonials europees (França, Gran Bretanya, Portugal, Països Baixos), que mantenien en els seus territoris d'ultramar uns rendibles monopolis de drogues (opi, morfina, heroïna i cocaïna) per al mercat farmacèutic d'Europa i els Estats Units.

En sortir de la segona guerra mundial com la potència política, econòmica i militar dominant, els Estats Units estaven en condicions de forjar un nou règim de fiscalització (Protocol de Lake Success, 1946) i aplicar la pressió necessària per a imposar-ho a altres països a l'empara del sistema de les Nacions Unides. El clima polític va possibilitar la globalització dels ideals prohibicionistes antidrogues.

Són els tres tractats de Nacions Unides que conformen el marc legal internacional del règim de control mundial de les drogues. Aquests són: *la Convenció Única sobre Estupefaents* de 1954, esmenada pel Protocol de 1972; el *Conveni sobre Substàncies Sicotròpicas* de 1971, i la *Convenció contra el Tràfic Il·lícit d'Estupefaents i Substàncies Sicotròpicas* de 1988.

L'objectiu dels tractats és tipificar mesures de control aplicables a nivell internacional amb la finalitat de garantir la disponibilitat de substàncies psicoactives per a fins mèdics i científics, i prevenir el seu desviament cap a canals il·legals, incloent també disposicions generals sobre trànsit i consum de substàncies psicoactives.

Les convencions de 1954 i 1971 classifiquen les substàncies controlades en quatre llistes, d'acord amb el seu valor terapèutic percebut i risc potencial d'abús. La Convenció de 1988 va annexar dues taules en les quals es llisten precursors, reactius i dissolvents que s'utilitzen amb freqüència en la fabricació il·lícita d'estupefaents o substàncies psicotròpiques. Aquest últim tractat, a més, va reforçar significativament l'obligació dels països d'imposar sancions penals per a combatre tots els aspectes de la producció il·lícita, possessió i trànsit de substàncies psicoactives.

L'Estratègia de la UE en matèria de *Lluita contra la Droga 2021-2025* proporciona el marc polític general i les prioritats d'actuació de la Unió Europea en aquesta matèria per al període 2021-2025. El marc, la finalitat i els objectius de l'Estratègia serviran de base per al *Pla d'Acció de la UE en matèria de Lluita contra la Droga 2021-2025*.

L'Estratègia té per finalitat protegir i millorar el benestar de la societat i de les persones, salvaguardar i promoure la salut pública, oferir un nivell elevat de seguretat i benestar

per a la població en general i estendre l'alfabetització sanitària. Adopta un plantejament empíricament contrastat, integrat, equilibrat i multidisciplinari del fenomen de la droga a escala nacional, internacional i de la UE. També incorpora una perspectiva d'igualtat de gènere i d'equitat sanitària.

El consum perjudicial d'alcohol és un important problema de salut pública a la Unió Europea. Per aquest motiu, la *Unió s'ha dotat d'una Estratègia sobre Alcohol, la Comissió Europea va establir l'any 2007 la Comissió de Polítiques i Accions Nacionals sobre Alcohol*, en la qual els Estats membres es reuneixen per a compartir informació, coneixements i bones pràctiques. En 2007 també es va crear el *Fòrum Europeu d'alcohol i salut*, constituït per nombroses organitzacions públiques i privades, amb i sense ànim de lucre, relacionades amb l'alcohol. El seu objectiu principal és proporcionar una plataforma per a tots els agents relacionats amb l'alcohol a la UE que es comprometin a participar en accions rellevants dirigides a reduir els danys ocasionats per l'alcohol. Espanya participa activament en la *Comissió de Polítiques i Accions Nacionals sobre Alcohol*.

3.2.2 LEGISLACIÓ NACIONAL

L'alcohol i el tabac són les dues drogues més consumides a Espanya. Com a substàncies legals, la producció, venda i consum no estan prohibits, encara que tenen unes certes restriccions:

- Alcohol

No es permet la venda ni el subministrament de begudes alcohòliques de cap mena als menors de 18 anys.

Els conductors de vehicles en general (ciclistes inclosos) no poden circular amb una taxa d'alcohol superior a 0,5 grams per litre en sang (0,25 mil·ligrams per litre d'aire expirat). Aquesta taxa es redueix a 0,3 grams per litre en sang (0,15 mil·ligrams per litre d'aire expirat) en els conductors de determinats vehicles (transport de viatgers de més de nou places, serveis d'urgència, transport especial, transport de mercaderies amb massa màxima autoritzada superior a 3.500 kg i conductors amb permís o llicència de conducció de menys de dos anys d'antiguitat).

És delictes contra la seguretat viària conduir sota els efectes de l'alcohol, i en tot cas, quan se superi la taxa de 1,2 grams per litre en sang (0,6 mil·ligrams per litre d'aire expirat). En cas de delictes hi ha pena de privació del dret a conduir per temps superior

a 1 any fins a 4 anys i pena de presó de 3 a 6 mesos (o multa de 6 a 12 mesos i treballs en benefici de la comunitat).

En cas de conducció temerària (perill per a la vida o la integritat de les persones) el responsable podrà ser castigat amb penes de presó de 6 mesos a 2 anys de privació del dret a conduir vehicles de motor i ciclomotors per temps superior a un i fins a 6 anys.

- Tabac

La venda de tabac està prohibida a menors de 18 anys.

No es permet fumar en tots els espais públics voltats i l'ús de cigarretes electròniques en dependències de les administracions públiques, centres sanitaris i educatius, parcs infantils i vehicles de transport públic.

Llei del tabac (Llei 28/2005, de 26 de desembre).

La Llei del tabac, permet el seu consum en zones habilitades com ara:

- ✓ Habitacions d'hotels (30%) que compleixin els requisits de l'article 8.
- ✓ Estada habilitada de centres i establiments psiquiàtrics de mitjana i llarga estada (disposició addicional 8)
- ✓ Club privat de fumadors (disposició addicional 9).
- ✓ Sala habilitada dels establiments penitenciaris (disposició addicional 6)
- ✓ Zona específica habilitada dels centres residencials de majors o de persones amb discapacitat (disposició addicional 10).

Sobre les drogues il·legals la justícia espanyola considera substàncies prohibides o controlades les que figuren en les llistes en convenis internacionals esmentats anteriorment, com la convenció única de 1961 sobre estupefaents, que inclouen la major part de les drogues il·legals: cocaïna, LSD, heroïna, cànnabis, èxtasi, etc.

El Codi Penal considera delicte elaborar, produir, conrear o traficar amb qualsevol de les substàncies incloses en aquestes llistes, així com qualsevol activitat destinada a afavorir el seu consum.

En el cas del trànsit, el Codi Penal fa una distinció entre les substàncies que causen danys greus a la salut i altres substàncies que el legislador considera que no són tan perjudicials per a la salut. Consumir o tenir petites quantitats de drogues destinades al consum propi no és delicte.

Però aquesta quantitat es mesura en cas de judici, els tribunals solen tenir en compte aspectes com la quantitat de la droga i si la persona és consumidora habitual o no, així com l'existència d'antecedents per tràfic de drogues. Sigui com sigui, la llei prohibeix consumir drogues en llocs, vies o establiments públics. Aquesta infracció se sanciona amb multes que oscil·len entre els 601 i els 30.000 euros, segons la gravetat del cas.

El cultiu de plantes de cànnabis per a ús propi es considera infracció greu amb sancions de 601 a 30.000 euros. Encara que existeix la LLEI 13/2017, del 6 de juliol, de les associacions de consumidors de cànnabis. Amb relació a l'enquadrament competencial d'aquesta llei, cal fer referència, en primer lloc, a l'article 28 de l'Estatut. Aquest article reconeix el dret a la protecció de la salut dels consumidors i usuaris i el dret a gaudir d'un règim de garanties dels productes adquirits.

Així mateix, l'article 49 de l'Estatut, reproduint el que estableix l'article 51 de la Constitució, disposa que els poders públics han de garantir la protecció de la salut, la seguretat i la defensa dels drets i els interessos legítims dels consumidors i usuaris, i també que han de donar suport a les organitzacions de consumidors i usuaris.

D'altra banda, l'article 123 de l'Estatut estableix que correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de consum, que inclou en tot cas la defensa dels drets dels consumidors i els usuaris, proclamats pel dit article 28.

3.2.3 LEGISLACIÓ AUTONÒMICA

El Parlament va aprovar la Llei 20/1985, de *prevenció i assistència en matèria de substàncies* que poden generar dependència. La Llei regula una matèria en evolució constant. La legislació catalana s'ha anat acomodant a la realitat social canviant, i per això aquesta és una de les lleis de Catalunya que ha tingut més modificacions.

Aquesta Llei respon al mandat que l'article 43.2 de la Constitució Espanyola fa als poders públics per tal que organitzin i tutel·lin la salut pública mitjançant mesures preventives i mitjançant les prestacions i els serveis necessaris, i es promulga com a desplegament de les competències que l'Estatut d'Autonomia de Catalunya atorga a la Generalitat en matèria d'higiene, de sanitat, d'assistència social, de règim local, de joventut, de comerç interior, d'institucions penitenciàries, de publicitat, d'estadística i d'investigació.

S'hi va fer una primera modificació mitjançant la Llei 10/1991, del 10 de maig, va modificar-ne el règim sancionador per a adequar les sancions a la graduació i la quantia que estableix la Llei 14/1986, del 25 d'abril, general de sanitat, i aconseguir un major efecte dissuasiu per als casos d'incompliment de la norma. Alhora també s'introduïen noves mesures que limitaven l'ús del tabac i de les begudes alcohòliques, en atenció a les circumstàncies socials del moment.

En el moment actual, l'experiència en l'aplicació de la Llei fa palesa la necessitat d'ampliar la prohibició del consum de begudes alcohòliques a determinats establiments i, també, de restringir aquesta activitat i la de subministrament durant les hores nocturnes en alguns establiments oberts al públic, per motius de seguretat pública, atès que s'ha pogut comprovar que, especialment en aquesta franja horària, els desordres públics i els aldarulls que es poden produir tenen llur causa immediata en el consum immoderat d'alcohol.

Així mateix, amb aquesta modificació s'estableix la intervenció dels municipis en la regulació de les limitacions esmentades, en funció de la incidència d'aquesta problemàtica en els territoris respectius, i en virtut de les competències que en matèria de seguretat els atorga l'article 63.2.a) de la Llei 8/1987, del 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya.

Una segona modificació, mitjançant la Llei 8/1998, i, recentment, una tercera modificació, mitjançant la Llei 1/2002, de l'11 de març. Es modifica l'article 17 de la Llei 20/1985, de 25 de juliol, *de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència*, que queda redactat de la forma següent:

1. Ni en els establiments de venda i de consum de begudes alcohòliques, ni en altres llocs públics està permès vendre ni subministrar cap mena de beguda alcohòlica als menors de divuit anys.
2. En els establiments de venda i de consum de begudes alcohòliques ha d'haver-hi una senyalització en un lloc perfectament visible, de la forma que es determini per reglament, que faci patent la prohibició de vendre o subministrar begudes alcohòliques als menors de divuit anys.

3.3 IMMIGRACIÓ

Entre les diferents societats humanes existeix un fenomen que és altament complex i que ha de ser comprès correctament per a assimilar la seva rellevància. Estem parlant de la immigració, un procés mitjançant el qual part d'una població ingressa a la regió on habita una altra comunitat i es donen així intercanvis de tota mena.

Per entendre la situació i recorregut vital de l'Ariadna com a dona immigrada cal saber quina és la legislació per als immigrants tant en l'àmbit internacional, estatal i autonòmic.

3.3.1 LEGISLACIÓ INTERNACIONAL

A través de la seva Unitat de Dret Migratori Internacional (IML per la seva sigla en anglès) la OIM treballa per a enfortir i promoure la participació de *l'Organització en l'àmbit del Dret Migratori Internacional*. Un objectiu clau d'aquesta Unitat és encoratjar la difusió i la comprensió tant en el si de la OIM com entre les seves contraparts dels patrons legals internacionals que governen la migració i protegeixen els drets de totes les persones que participen en els processos migratoris. D'aquesta manera, la Unitat de IML promou la governança migratòria de conformitat amb el dret internacional i, sobretot tenint sempre presents els drets humans internacionals.

Si bé no hi ha un instrument vinculant integral a nivell internacional que estableixi un marc per a la governança de la migració, una plèthora de regles internacionals apliquen a l'autoritat estatal, a les responsabilitats i obligacions, com així també als drets de les persones en l'àmbit de la migració. Tals normes que han estat creades per mitjà de les relacions, negociacions i pràctiques d'Estat a Estat, han estat consagrades en tractats multilaterals i bilaterals que són legalment vinculants en alguns casos i en uns altres no.

Entre tals instruments claus pot esmentar-se el Pacte Mundial per a una Migració Segura, Ordenada i Regular, que és un instrument no vinculant amb base en el dret internacional, amb múltiples objectius que formen part del dret internacional. És el primer acord negociat entre governs que cobreix tots els aspectes de la migració internacional.

El reconeixement dels drets dels i les migrants i la necessitat de respectar, protegir, complir amb i promoure aquests drets en el marc de l'exercici de la sobirania dels Estats, ha estat sempre present en els documents constitutius de la OIM des de la fundació de l'Organisme. La Constitució de la OIM, les decisions i documents de polítiques del Consell de la OIM, l'estratègia de 12 punts, la Visió Estratègica de la OIM i el Marc de

Governança Migratòria (MiGOF), entre altres, proporcionen una sòlida base per al treball de l'Organització en l'àmbit de la IML i de la governança migratòria, en concordança amb els patrons internacionals i la vigència del dret.

3.3.2 LEGISLACIÓ NACIONAL

La Llei d'Estrangeria és com comunament se'n diu a la Llei Orgànica 4/2000, de l'11 de gener, sobre *Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social*. És important esmentar que aquesta llei distingeix entre estrangers/es comunitaris, és a dir entre ciutadans nacions de països de la UE i estrangers/es extracomunitaris, ciutadans/es nacionals de països fora de la UE.

Aquest aspecte és rellevant davant l'estudi del cas, ja que la dona és immigrada de Polònia, que és membre de la UE i li afecta aquesta llei d'estrangeria de forma favorable. Per altra banda, s'han de tenir en compte el *Tractat de Funcionament de la Unió Europea* (TFUE) i el *Tractat de la Unió Europea* (TUE). A això cal sumar-li també la resta de normes legislatives que es promulguen en el si de la UE, com són els Reglaments, Directives i Decisions.

D'acord amb l'autora Chanca (2019) té una major llibertat de circulació pel territori espanyol i, tot que s'ha de registrar per estades superiors a 90 dies en el Registre Central d'Estrangers, no pot ser expulsada del territori a no ser que existeixin motius imperiosos per la seguretat pública. Tampoc se li exigeix tenir un visat per residir o treballar.

S'ha de tenir en compte, no obstant, que si l'Ariadna no fos nacional de la UE la llei d'estrangeria regularia de forma més restrictiva els seus drets de circulació i residència dins del territori de l'Estat Espanyol. Cal tenir-ho en compte per poder extrapol·lar el seu cas al d'altres dones migrades extracomunitàries que tindrien dificultats afegides en el seguiment dels seus casos de violència i addicions, sent aquest el cas d'altres dones migrades que Espai Ariadna atén.

En aquest sentit, per tenir en compte altres casos de dones migrades, cal saber que la llei d'estrangeria regula els drets i deures dels estrangers a Espanya i conté principis que busquen afavorir la immigració legal, restringint al mínim l'entrada d'estrangers/es sense permisos oficials d'estada i/o residència, i oferint oportunitats per a normalitzar la seva situació als immigrants establerts en territori espanyol en condicions d'irregularitat.

Com a norma general, la Llei d'Estrangeria estableix que reconeix els drets establerts en la Constitució espanyola, els tractats internacionals, interpretats d'acord amb la Declaració Universal dels Drets Humans, i altres tractats vigents sobre drets ciutadans. S'interpreta, per tant que si no existeix una reglamentació específica, els estrangers a Espanya exerceixen els mateixos drets que els espanyols. També es reconeix que, a més dels drets que corresponen a estrangers i espanyols en idèntics termes, per tractar-se de drets essencials a la dignitat humana, existeixen drets que tenen com a únic subjecte als immigrants; per tant, tenen una regulació específica o una rellevància especial en la legislació d'estrangeria.

Alguns drets específics als immigrants a Espanya són:

- ✓ Dret a la documentació (la qual cosa també és un deure del ciutadà estranger)
- ✓ Dret a la reagrupació familiar
- ✓ Dret a ser tractat amb justícia, respecte i dignitat.

La Targeta d'Identitat de l'Estranger és un document acreditatiu de l'autorització administrativa per a residir. Tots els estrangers als quals s'hagi expedit una visa o una autorització de residència per a romandre a Espanya per un període superior a sis mesos, obtenen la Targeta d'Identitat de l'Estranger, que han de sol·licitar personalment en el termini d'un mes des de la seva entrada a Espanya o des que se'ls concedeixi l'autorització, respectivament. Les persones migrats extracomunitàries també han d'obtenir aquesta tarjeta si la seva estada al territori és superior a 90 dies.

Pel que fa a fi d'evitar frau en les reagrupacions en cadena, la llei contempla una condició per a l'exercici d'aquest dret. Els estrangers que haguessin adquirit la residència en virtut d'una prèvia reagrupació podran, al seu torn, exercir el dret de reagrupació dels seus propis familiars, sempre que comptin ja amb una autorització de residència i treball, obtinguda independentment de l'autorització del reagrupant, i reuneixin els requisits previstos en la llei. L'anterior significa que, si un resident ha estat reagrupat per un familiar, només ell mateix pot reagrupar a un altre familiar una vegada que hagi aconseguit un estatus de resident independent.

La llei busca la simplificació dels tràmits administratius per a afavorir la immigració legal dels estrangers que desitgen residir a Espanya, suprimint tràmits innecessaris. En aquest sentit, la visa concedida a un estranger l'habilita per a romandre en la situació per a la qual li ha estat expedit el document, ja sigui visa de residència, visa de treball i residència o visa d'estudis. D'aquesta manera, s'elimina l'obligatorietat per a l'estranger

que ha entrat a Espanya d'acudir immediatament a les oficines competents per a sol·licitar la corresponent autorització de residència i/o de treball.

En conseqüència, la visa no sols serveix per a entrar a Espanya, sinó que habilita també a romandre i, en el seu cas, a treballar. Sobre aquest tema, els qui arribin amb una visa de treball no han de tramitar el permís de treball i de residència en territori espanyol. N'hi ha prou amb el document consular obtingut al país d'origen.

Tenint en compte la situació nacional d'ocupació, el Govern pot aprovar un contingent anual de treballadors estrangers al qual només tindran accés aquells que no es trobin o resideixin a Espanya, com a clau d'entrada al territori espanyol per a l'immigrant. En la determinació del número i característiques de les ofertes d'ocupació, el Govern considera les propostes que elevin les comunitats autònomes i les organitzacions sindicals i empresarials més representatives, així com un informe sobre la situació d'ocupació i integració social dels immigrants, elaborat a aquest efecte pel Consell Superior de Política d'Immigració.

El contingent pot establir un número determinat de vises de tres mesos per a estrangers que vulguin buscar treball a Espanya, limitades a determinats sectors d'activitat o ocupacions. La norma no especifica les àrees productives, però difícilment inclou llocs en els nivells professionals de l'economia. S'entén que privilegia als sectors primaris de la piràmide laboral, com a cambrers, assistents domèstics, cuidadors d'ancians i altres oficis.

Aquestes vises d'ocupació autoritzen l'estranger a desplaçar-se al territori espanyol amb la finalitat de buscar treball durant el període d'estada de tres mesos, lapse en el qual l'estranger podrà inscriure's en els serveis públics d'ocupació corresponents. Si transcorregut el termini no hagués aconseguit una ocupació, l'estranger ha de sortir del territori o, en cas contrari, incorreria en infracció que li impediria obtenir, per dos anys, una nova autorització per a treballar.

Les ofertes d'ocupació efectuades a través del contingent s'orientaran preferentment cap als països amb els quals Espanya ha signat acords en aquesta matèria. No obstant això, la norma no impossibilita la realització d'ofertes d'ocupació nominatives. Aquest tipus de visa s'atorga al país d'origen del interessat. No inclou als qui ja es trobin a Espanya de manera irregular.

L'estranger autoritzat a estar en territori espanyol ha de presentar personalment les sol·licituds relatives a les autoritzacions de residència i de treball en els registres dels òrgans competents per a la seva tramitació. Igualment, en els procediments en els quals el subjecte legitimat fos un ocupador, les sol·licituds poden ser presentades per aquest, o per qui vàlidament ostenti la representació legal empresarial. Quan l'estranger encara no estigui en territori espanyol, la presentació de sol·licituds de visa ha de fer-se personalment en la missió diplomàtica o oficina consular en la demarcació de la qual aquell resideixi.

Excepcionalment, quan l'interessat no resideix en la població en què tingui la seva seu la missió diplomàtica o oficina consular i s'acreditin raons que obstaculitzin el desplaçament, com la llunyania de la missió o oficina o dificultats de transport que facin el viatge especialment complicat, pot acordar-se que la sol·licitud de visa la consignï un representant degudament acreditat.

Quant a sol·licituds de visa d'estada, trànsit i de residència per reagrupació familiar de menors, els tràmits poden realitzar-se mitjançant un representant degudament acreditat. En qualsevol cas, la missió diplomàtica o oficina consular pot requerir la compareixença del sol·licitant i, quan ho estimi necessari, entrevistar-lo personalment.

Per tenir en compte altres casos de dones migrades que tinguin dret a asil, cal saber que aquest dret a l'asil està garantit en les lleis espanyoles, en ser Espanya un país signatari de de l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Refugiats. No obstant això, la Llei d'Estrangeria estableix algunes restriccions. Per exemple, els permisos de llarga durada i la política d'expulsions que aplica Espanya, es consideren un dels aspectes més restrictius de l'ajuda humanitària a Espanya. Sobre els permisos de residència de llarga durada, la Llei d'Estrangeria estableix que:

No es reconeixerà la condició de resident de llarga durada a Espanya al beneficiari de protecció internacional l'estatut de la qual hagués estat revocat, cessat, finalitzat, o la renovació de la qual hagués estat denegada, d'acord amb les normes de la Unió Europea aplicables, i en les condicions que s'estableixin reglamentàriament. (art. 32)

Així mateix, la llei especifica una causa més d'extinció del permís de llarga durada:

Perdran aquesta autorització de residència a Espanya els refugiats l'estatut de protecció dels quals internacional concedit en un altre país membre de la UE cessi o sigui revocat.

És a dir, que perdran la residència a Espanya els refugiats l'estatut de protecció dels quals cessi en un altre estat de la Unió Europea. Sobre la política d'expulsions, la Llei d'Estrangeria autoritza l'estat espanyol a expulsar a un resident de llarga durada que sigui beneficiari de protecció internacional reconeguda per un altre estat membre de la Unió Europea.

Les autoritats espanyoles en matèria d'estrangeria poden sol·licitar a les autoritats competents d'aquest estat membre la verificació de la condició de beneficiari de protecció internacional; si l'estatus continua vigent, Espanya podrà expulsar al ciutadà amb residència de llarga durada cap a aquest estat membre de la Unió Europea.

3.3.3 LEGISLACIÓ AUTONÒMICA

El Parlament ha volgut afirmar com a principi que la ciutadania, entesa com a plenitud de drets i deures, ha d'intentar fer-se extensiva a totes les persones que viuen a Catalunya, si no com a realitat instantània o immediata, sí com a compromís de les administracions catalanes, mitjançant la tendència a universalitzar, o fer extensius a tothom, les polítiques, serveis i prestacions que procuren la promoció de la igualtat i la cohesió social.

En el mateix sentit, el *Govern va aprovar, el 28 de juny de 2005, el Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*. El Pla està lligat i es desprèn de la Llei 10/2010, del 7 de maig, *d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya*. Aquest pla, en sintonia amb l'Estatut d'autonomia i anticipant-se al qual aquest va establir, es refereix al principi de «ciutadania resident» quan afirma que en aquest context és important impulsar un enfocament de la ciutadania basat en la residència material i en la voluntat de la persona de romandre de manera efectiva i estable en un determinat entorn social i de voler formar part d'ell.

D'altra banda, no obstant això, cal tenir en compte que les condicions bàsiques de l'exercici dels drets i deures de les persones que no tenen nacionalitat espanyola són regulades per la legislació de l'Estat. La Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, *sobre drets*

i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, en el marc de l'article 13 de la Constitució espanyola, atribueix un grau d'exercici dels drets més o menys elevat en funció de si la persona és resident amb autorització per a treballar, resident sense autorització per a treballar o no disposa d'autorització. No obstant, en els casos de nacionals de països de la UE, veiem que es les seves situacions en quant circulació i residència es regulen especialment per tractats comunitaris.

És el cas, per exemple, del dret al treball, que es reserva a les persones estrangeres residents amb autorització per a treballar, o del dret a les ajudes en matèria d'habitatge, que es reserva a les persones que disposen de l'autorització de residència. Aquesta distinció és clau, sobretot si es considera que contínuament viuen i treballen a Catalunya –així com en el conjunt de l'Estat i en molts llocs d'Europa– moltes persones estrangeres que s'estableixen durant períodes considerables amb una situació administrativa irregular.

En aquest marc jurídic i amb aquesta situació social, la Llei crea, en primer lloc i dins del servei d'acolliment, el servei de primer acolliment i, en segon lloc, es pronuncia sobre els qui són els titulars als quals es garanteix el dret d'accés al servei.

En relació amb l'acolliment, la Llei no amplia ni restringeix el catàleg de drets dels estrangers, sinó que crea el servei de primer acolliment i un correlatiu dret d'accés, un dret públic subjectiu de naturalesa administrativa. Si la finalitat del servei és afavorir l'autonomia de la persona, no hi ha ni pot haver-hi un altre nou dret d'estrangeria, sinó una promoció perquè els drets que ja preexisteixen –i que no són ni privats de les persones espanyoles ni de les estrangeres residents, sinó de tot el món– puguin aconseguir-se amb més garantia: és el cas del dret a la dignitat i al lliure desenvolupament de la personalitat, fonamental segons la Constitució, i de la capacitat personal, d'acord amb el que s'estableix pels articles 10.1 de la Constitució i 15.2 de l'Estatut d'autonomia.

La competència de la Generalitat per a la regulació d'un servei d'aquest tipus es basa en diversos títols en què la competència és exclusiva. El primer és la competència exclusiva en matèria de primer acolliment de les persones immigrades, fixada per la lletra a de l'article 138.1 de l'Estatut d'autonomia.

Cal esmentar altres competències exclusives, com la de l'ús del català o la de serveis socials, establertes, respectivament, pels articles 143.1 i 166.1 de l'Estatut. En relació

amb la competència de serveis socials, l'article 14.3 de la Llei orgànica 4/2000 reconeix el dret d'accés als serveis socials bàsics a totes les persones estrangeres, en qualitat de titulars, sense exigir-los, per tant, la condició de residents.

Els serveis d'acolliment estan formats pel servei de primer acolliment i els programes públics d'acolliment especialitzat. Aquests últims no requereixen cap dret d'accés específic, sinó que més aviat es tracta d'adaptar l'oferta de determinats serveis a les particularitats d'alguns segments de persones usuàries, adaptació que es duu a terme mitjançant mecanismes administratius destinats a l'harmonització d'actuacions.

Els programes d'acolliment especialitzat no poden significar la creació d'una xarxa paral·lela als itineraris informatius i formatius ordinaris; sempre que sigui possible, les persones destinatàries dels programes han d'integrar-se en l'oferta comuna de recursos, equipaments, projectes, programes i serveis.

La Llei es pronuncia sobre les persones titulars del servei de primer acolliment mitjançant una doble tècnica. En primer lloc, és una obligació de les administracions garantir la disponibilitat del servei, però únicament per a les persones estrangeres –immigrades, sol·licitants d'asil, refugiades–, les apàtrides i les tornades, a partir del moment del seu empadronament, així com per a les persones que encara no es troben en territori català, a partir del moment en què obtenen una sol·licitud d'autorització administrativa de residència o estada per a un període superior a noranta dies.

L'exigència d'empadronament és coherent amb la pròpia obligació dels ciutadans d'empadronar-se, a partir del moment dels quals es consideren veïns i poden exigir la prestació dels serveis derivats de les competències pròpies dels municipis, segons el que s'estableix per l'article 39.1, la lletra g de l'article 43.1 i l'article 43.2 del *Decret legislatiu 2/2003*, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya.

L'exigència d'empadronament s'introdueix també perquè s'estima que la possibilitat de prestar un nou servei públic a les persones estrangeres sense empadronar no és el millor camí per a disminuir el nombre de situacions d'irregularitat administrativa.

En segon lloc, i en el marc del principi d'autonomia per a la defensa dels interessos propis de la col·lectivitat que representen, d'acord amb l'article 86.3 de l'Estatut

d'autonomia, s'obre la porta a la possibilitat que els municipis prestin també el servei de primer acolliment a les persones empadronades que siguin estrangeres o tornades.

Tot això ens porta a la última Llei 10/2010, de 7 de maig, *d'acolliment de les persones immigrades i de les tornades a Catalunya*. Ofereix un conjunt d'accions i recursos que responen a les necessitats inicials de formació i informació de les persones nouvingudes i que consisteixen en l'acompanyament, la formació i la certificació d'uns coneixements mínims per a facilitar el viure i treballar a Catalunya:

El servei de primera acollit compta d'un itinerari formatiu amb tres mòduls:

- ✓ Coneixements de la societat catalana i del seu marc jurídic (15 hores)
- ✓ Competències lingüístiques bàsiques en llengua catalana (90 hores)
- ✓ Coneixements laborals (15 hores)

Una vegada finalitzades aquestes formacions es podrà obtenir el Certificat d'Acolliment que emet el Govern de Catalunya i que és d'utilitat en determinats processos d'estrangeria.

4. PREGUNTES D'INVESTIGACIÓ

Per iniciar la investigació del cas parteixo d'una motivació clara que es veure com existeix una realitat social com és que una dona, immigrada, que ha viscut diverses violències amb problemàtiques d'addicció, és a dir, amb diversos eixos d'opressió i eixos de desigualtat fins que no ha arribat a un servei interseccional i amb perspectiva de gènere com és Espai Ariadna, no ha obtingut les eines suficients per poder sortir del laberint.

Veient el cas des de l'inici em plantejo diverses preguntes. La pregunta inicial seria: Com el recurs Espai Ariadna ha pogut abordar eficaçment la situació de vulnerabilitat que viu la dona. Aquesta em va derivar a altres com són: Com la perspectiva de gènere ha impactat en un recurs que es treballa la violència de gènere i addiccions en la recuperació de la dona, quines actuacions en l'àmbit institucional han ajudat a la dona, com han impactat aquestes violències i addiccions en una dona immigrada, quina sensibilització, prevenció i detecció hi ha en la violència de gènere.

Aquestes es veuen reflectides en els objectius generals i aquests en objectius específics que estan descrits en el següent apartat.

5. OBJECTIUS

5.1 OBJECTIU GENERAL 1

Poder abordar eficaçment la situació vulnerable de la dona en el recurs Espai Ariadna.

5.1.1 OBJECTIUS ESPECÍFICS OG1

- Identificar les eines que a utilitzat Espai Ariadna.
- Analitzar el procés terapèutic que duu a terme Espai Ariadna.

5.2 OBJECTIU GENERAL 2

Analitzar l'impacte de la perspectiva de gènere interseccional en un recurs on es treballa la violència de gènere i addiccions en la recuperació de la dona.

5.2.1 OBJECTIUS ESPECÍFICS OG2

- Fomentar la perspectiva de gènere interseccional en recursos que treballen amb la problemàtica d'addiccions i violència de gènere.
- Avaluar l'eficàcia de treballar amb perspectiva de gènere i interseccional en recursos que treballen amb la problemàtica d'addiccions i violència de gènere.

5.3 OBJECTIU GENERAL 3

Analitzar les actuacions a nivell institucional que han pogut ajudar a la dona.

5.3.1 OBJECTIUS ESPECÍFICS OG3

- Proporcionar a altres dones vies on puguin ser ateses amb les mateixes característiques.
- Indicar quines actuacions a nivell institucional son importants en casos de violència de gènere amb addiccions en dones immigrades.

5.4 OBJECTIU GENERAL 4

Proporcionar informació de en quin grau han impactat aquestes violències i addiccions en una dona immigrada.

5.4.1 OBJECTIUS ESPECÍFICS OG4

- Identificar l'impacte que tenen aquestes violències i addiccions en una dona immigrada.
- Visibilitzar com impacten les violències i addiccions en dones que són immigrades.

5.5 OBJECTIU GENERAL 5

Facilitar una sensibilització, prevenció i detecció en la violència de gènere.

5.5.1 OBJECTIUS ESPECÍFICS OG5

- Detectar els errors que hi ha en prevenció i detecció de la violència de gènere.
- Demostrar la importància de la sensibilització en la població sobre la violència que pateix la dona pel fet de ser dona.

6. METODOLOGIA

La metodologia utilitzada en l'estudi de cas, està composta per diverses fases determinants. Per una banda, la selecció del cas, on veurem la motivació d'aquest estudi, d'altra banda, la recerca bibliogràfica on he extret tota la informació pels diversos apartats anteriors aquest. També es podrà veure la importància del treball de camp, on s'han fet servir documents del recurs Espai Ariadna i la història de vida de la dona d'on s'ha extret informació rellevant. Per finalitzar les consideracions ètiques que té aquest estudi de cas.

6.1 SELECCIÓ DE CAS

Per a la realització de l'estudi de cas, em vaig basar en un cas del recurs Espai Ariadna, en el qual fa tres anys que porto treballant com a integradora social. Per a mi va ser un cas molt important i que considerava necessari analitzar i donar veu per tal de veure la importància i com de necessari és actuar amb perspectiva de gènere i des d'una mirada interseccional.

6.2 RECERCA DE FONTS BIBLIOGRÀFICA

Per l'obtenció d'informació necessària per entendre l'estudi de cas i l'anàlisi d'aquest, he hagut de cercar documents que parlen de les diverses violències, immigració, drogodependència, treball social feminista, per elaborar el marc teòric com també tot el marc legislatiu que regeixen aquests conceptes tant en l'àmbit internacional, estatal i autonòmic.

Aquesta cerca d'informació es va realitzar a través d'internet en diverses pàgines web científiques com ara: Google acadèmic, Dial net entre altres. Per les diverses cerques vaig utilitzar les següents paraules clau per obtenir una cerca més precisa:

Violència de gènere, teories violència de gènere, història de la violència de gènere, drogodependències, treball social feminista, treball social crític radical immigració, immigració femenina, immigració països del est, lleis immigració, lleis drogodependències, entre altres.

He tingut diversos criteris que han fet que utilitzi la informació documentada que considerava adient a l'estudi de cas, a continuació esmentaré alguns d'ells.

- ✓ Que siguin documents amb perspectiva de gènere.
- ✓ Documentació exposada en menys de deu anys, a exposició d'obres clàssiques en teoria feminista i/o teories sobre les violències.
- ✓ Teories, articles i documentació amb bases científiques.
- ✓ Que la informació sigui rigorosa i contrastada.
- ✓ La documentació sigui vinculant per esmentar-la en el treball.
- ✓ Documentació que fos de pàgines oficials.

6.3 TREBALL DE CAMP

Aquesta part de la metodologia considero que és la més important a destacar per l'anàlisi de cas, ja que sense el treball de camp no hagués pogut realitzar l'estudi del cas. Tota la informació extreta per la realització d'aquest treball final de grau ha sigut recopilada amb diversos documents que exposaré a continuació:

- ✓ RVD-BCN document que acredita quin és el grau de risc de violència que té la dona en l'actualitat per part de la seva parella o exparella.
- ✓ Informe de Serveis Socials

- ✓ Informe derivació a Espai Ariadna
- ✓ Informe de CAS Tarragona
- ✓ CURS document intern del recurs on s'explica totes les intervencions de totes les professionals del recurs des del dia de la seva arribada fins al dia que va finalitzar el procés.
- ✓ Valoracions mensuals on es recull tota l'evolució de la dona de forma interseccional al llarg del mes que s'envia a referent de Serveis Socials.
- ✓ Devolucions mensuals de l'equip professional a la dona per tal d'ajudar a la dona en el seu procés i la seva evolució dins d'aquest.
- ✓ Normativa d'Espai Ariadna.
- ✓ Informe derivador a Riera Major, centre terapèutic de deshabitació del consum de substàncies.
- ✓ Recollida de resultats de les analítiques urinàries setmanals pel control de consum de substàncies.
- ✓ Informes de sortida.
- ✓ Història Clínica.
- ✓ Devolució final del procés
- ✓ Pla d'inserció laboral.
- ✓ Pla de treball de primera, segona i tercera fase.
- ✓ Pla de treball del programa acompanya'm.

Els documents esmentats no són tots als que he pogut tenir accés, però si els més rellevants per l'anàlisi del cas, d'altra banda, com explico en el següent apartat, cap d'aquest document apareix als annexos per tal de mantenir l'anonimat de la dona i la confidencialitat del recurs. Finalment, altra eina important ha sigut la història de vida de la dona, recollida a través d'unes preguntes respostes per ella mateixa. (Veure annex 1).

L'observació ha sigut clau per tal de recollir molta informació, també tots els documents, informes, als que he tingut accés, aquests m'han ajudat a poder profunditzar i analitzar el cas amb perspectiva de gènere i una mirada interseccional.

6.4 CONSIDERACIONS ÈTIQUES.

Per poder treballar amb tota la informació adient durant tot el treball es va facilitar un full informatiu i demanat el consentiment informat signat tant al recurs Espai Ariadna com a la dona. (Veure annexos 2, 3 i 4). En tot el treball de final de grau, tant les dades del

recurs Espai Ariadna com els de la dona no estan representats en cap lloc, d'acord amb la confidencialitat del recurs i de la mateixa dona.

En annexos es pot observar el full informatiu i el consentiment informat. El que pertany a la dona apareix en blanc, és a dir, apareix la plantilla, encara que jo sí que tinc en el meu poder el document signat per la dona amb les seves dades. D'altra banda, el document de consentiment informat que pertany al recurs Espai Ariadna apareix signat per la seva directora, però no especifica cap dada rellevant per tal de mantenir l'anonimat i la confidencialitat d'aquest.

Tot això d'acord que em vaig comprometre amb la dona que la seva identitat no es veuria reflectida en cap moment en el treball, per altra banda, també em vaig comprometre amb la directora del recurs Espai Ariadna que no mostraria cap document del recurs ni les dades per tal de preservar la confidencialitat d'aquest, per aquest motiu no apareixen documents adjuntats aquests als que he pogut tenir accés.

7. ANÁLISIS DEL CAS

Com hem pogut veure a l'inici d'aquest treball final de grau, el cas de l'Ariadna està compost per dos eixos de desigualtat social, la condició de ser dona i immigrada. Aquests eixos l'han fet més susceptible a rebre les diverses violències que ha patit i han marcat la seva relació amb les drogodependències.

Després de veure el marc teòric on hem pogut entendre i ser conscients del que engloben aquests eixos de desigualtat i amb el marc legislatiu que ha regit moltes de les situacions viscudes per part de la dona, a continuació explicaré el recurs d'Espai Ariadna el qual va ser un punt i a part en la forma de viure de l'Ariadna i que la va ajudar a sortir del laberint. En la història de vida de la dona que s'explicarà tot seguit, després de contextualitzar el recurs es podrà observar tot l'esmentat anteriorment.

7.1 ESPAI ARIADNA – SORTINT DEL LABERINT

Per entendre com ha impactat l'Espai Ariadna en la vida de l'Ariadna faré una explicació del recurs, la seva metodologia i com actuen els professionals envers els casos que arriben al recurs.

L'Espai Ariadna va néixer en el 2013 és un servei d'acolliment temporal de llarga estada urbà per a dones cis i trans i les seves filles i fills a càrrec que requereixen un espai d'intervenció integral on s'abordi la situació de violència, de drogodependència i salut mental en un entorn segur. És un servei de caràcter confidencial en funcionament 24 hores al dia els 365 dies de l'any amb un equip multidisciplinari. En aquests pisos d'acolliment temporal, solen estar un any en mitjana.

És un equip format per professionals amb amplis coneixements en drogodependències, violència masclista i perspectiva de gènere. Treballa amb una mirada interseccional, un alt nivell d'implicació i motivació, amb gran capacitat de treball en equip, d'aprenentatge i satisfacció amb la tasca professional.

Aquest recurs forma part de Fundació Salut i Comunitat i és l'únic lloc que aborda de manera simultània i integral aquestes dues problemàtiques a nivell nacional. El servei té conveni amb l'Ajuntament de Barcelona i rep suport per la Generalitat de Catalunya.

Totes les professionals que treballen tenen perspectiva de gènere i una mirada interseccional. Aquest equip està format per, una directora, una psicòloga, una psiquiatra, una treballadora social, 4 integradors/a i 3 educadores socials.

En aquests pisos d'acolliment temporal, on solen estar un any de mitjana. Les funcions generals del equip són: proporcionar les eines necessàries i acompanyar en la recuperació integral de les dones ateses des d'una perspectiva professional especialitzada, facilitar la conscienciació i motivació pel canvi, proporcionar atenció als nens i nenes i adolescents visibilitzant-los com a subjectes i per altra banda, convertir-se en un eix d'unió entre les xarxes d'atenció.

L'Espai Ariadna té com a objectius:

- ✓ Facilitar la presa de consciència i motivació per al canvi de la situació global de les dones ateses tractant les dues problemàtiques alhora.
- ✓ Proporcionar les eines necessàries i acompanyar en el procés de recuperació integral (bio-psicosocial i educatiu) de les dones ateses des d'una perspectiva professional especialitzada en la doble problemàtica.
- ✓ Proporcionar atenció als infants i adolescents visibilitzant-los com a subjectes que també necessiten una atenció específica per a la seva recuperació i prevenció.

- ✓ Facilitar la connexió entre les xarxes d'atenció a les dones, drogues, salut mental, etc.
- ✓ Cobrir una necessitat per a un grup de població que, degut als criteris restrictius actuals d'admissió a les dues xarxes (violència i drogodependència) es queden fora dels recursos amb el greu risc que això comporta.

Els criteris d'inclusió són:

- Que la dona sigui major d'edat i estigui patint o hagi patit violència masclista i sigui o hagi estat consumidora abusiva de tòxics.
- Que manifesti lliurement la voluntat d'ingressar a un servei d'acolliment i la disponibilitat a seguir un pla de treball establert conjuntament entre ella i l'equip professional.
- Cal tenir informació del procés en què es troba i si hi ha reconeixement del seu problema. En tot cas ha d'estar en predisposició d'iniciar un tractament.
- En cas de patir un trastorn mental sever és requisit que estigui compensat.
- Disposar d'informació actualitzada sobre la salut de la dona i els fills i filles, analítiques recents, prova de tuberculina i informes mèdics si cal.
- En cas d'haver fills i filles adolescents es mantindrà una entrevista prèvia per explicar el servei i explorar les necessitats i possibilitat d'adaptació al servei.

L'atenció a l'Espai Ariadna queda garantida independentment de:

- ✓ La seva situació administrativa.
- ✓ Que hagi interposat o no denúncia per la situació de violència viscuda.
- ✓ L'edat del seus fills i filles a càrrec (si són majors d'edat es valorarà cada cas particular, no sent un motiu d'exclusió).

Actualment les dones i els seus fills i filles poden accedir a l'Espai Ariadna derivades per serveis d'atenció a la violència de gènere i de la xarxa d'atenció a les drogodependències.

Els **canals** d'accés al recurs són:

- Serveis d'atenció a dones i/o infants en situació de violència masclista i serveis d'atenció a les drogodependències de fora de Barcelona
- Servei d'Atenció, Recuperació i Acollida (SARA) de l'Ajuntament de Barcelona
- Centres d'Atenció i Seguiment (CAS) de l'Ajuntament de Barcelona

- SAS ÀBITS
- Altres serveis

La **tipologia** d'accés pot ser:

- Concertat
- D'urgència (a valorar, tenint en compte que és un servei de llarga estada)

El **circuit** d'accés:

1. Contacte telefònic o per e-mail amb la direcció del centre o el/la treballadora social.
2. Informe de derivació per e-mail
3. Entrevista de valoració del cas amb la directora de l'Espai Ariadna o el/la treballadora social.
4. En el cas que, juntament amb la dona, es valori que el recurs és adient es procedirà a elaborar el seu pla d'acolliment i se li assignarà un/a professional referent.

La metodologia de treball de l'Espai Ariadna ha estat, des de l'inici del projecte, enfocada cap a l'estreta vinculació que ha d'existir entre la **intervenció individual, familiar i grupal** treballant en tot moment i de forma transversal des d'una perspectiva de gènere i l'atenció centrada en la persona.

Amb cada unitat familiar (dona sola o amb fills i filles) que arriba a l'Espai Ariadna es realitza l'exploració per a poder dissenyar un Pla de Treball Individualitzat entenent la recuperació com un camí amb diferents etapes. Així el tractament a l'Espai Ariadna es divideix en tres fases:

	FASES		
	ACOLLIDA	SEGONA FASE	AUTONOMIA
TEMPORALITAT (Sempre adaptable a cada cas)	1-3 mesos	4-6 mesos	4 a 6 mesos
CARACTERÍSTIQUES	Acollida i estabilització	Presca de consciència, motivació i eines per al canvi	Desenvolupament de recursos per a l'autonomia

Figura 4. Espai Ariadna es divideix en tres fases. *Elaboració pròpia. (2022)*

A continuació exposo en què consisteix la intervenció individual, grupal i familiar així com les tasques de manteniment de la llar que es duen a terme:

INTERVENCIÓ INDIVIDUAL

- Sessions individuals amb el/la professional referent i correferent.
- Sessions individuals amb la doctora psiquiatra. Sent més intensiva a l'inici del procés.
- Tractament psicològic en tot el procés. Més endavant seran ateses pels recursos externs especialitzats: SARA, CAS, CSMIJ, Associacions, etc...

INTERVENCIÓ FAMILIAR

- Amb els fills i filles
- Amb altres familiars si s'escau (sempre fora del servei)

INTERVENCIÓ GRUPAL

A l'Espai Ariadna es desenvolupen diferents grups amb la finalitat de treballar les diferents àrees i potenciar les capacitats de cada persona. Tant en violència com en addiccions el treball grupal és molt important en el procés de recuperació de la persona.

A continuació enumero els diferents grups que es realitzen actualment:

- Grup d'addiccions
- Grup psicosocial de violència de gènere
- Grup d'empoderament
- Grup d'acollida i motivació
- Grup Emociona't (infància)

Dins de la metodologia de treball grupal es realitzen altres activitats i sortides culturals relacionades amb l'oci i el temps de lleure, amb l'objectiu de treballar alternatives saludables al consum i noves formes de relacionar-se amb l'entorn, així com conèixer la oferta cultural de la ciutat de Barcelona. Es realitza la programació tenint en compte l'interès del grup de dones i infants, partint de les seves demandes i necessitats.

A partir de la primera setmana (de benvinguda i adaptació al servei) depenent de l'estat de la dona i la unitat familiar, s'assignaran tasques que comparteixen amb la resta de companyes. Els infants i adolescents també participen de les tasques i se'ls assignen

responsabilitats en funció de la seva edat evolutiva. El desenvolupament de cadascuna de les tasques té més o menys acompanyament professional en funció de les capacitats de cada dona, infant i adolescent i té com a objectiu principal fomentar l'autonomia i l'adquisició i/o recuperació d'hàbits.

A continuació, es detallen les tasques diàries i setmanals:

- Tasques d'ordre i neteja individuals (habitació) i comunes (zones comunitàries).
- Cuina (planificació i elaboració dels àpats, neteja, etc...).
- Rebost.
- Compres (elaboració de la llista de la compra, anar al mercat, etc...).
- Escombraries i reciclatge.
- Bugaderia (segon necessitat de cadascuna).

Pel que fa a les compres d'alimentació i neteja, per tal de començar a treballar des de l'inici del procés una part de l'autonomia de la dona que és la gestió econòmica, en primera i segona fase de tractament cada unitat de convivència té un pressupost mensual i cada setmana una de les dones s'encarrega d'elaborar la llista de la compra i realitzar-la amb més o menys suport de l'equip en funció del moment de procés.

A la fase d'autonomia les dones es fan càrrec de les despeses d'alimentació si tenen ingressos i quan no hi ha ingressos o són insuficients reben una ajuda d'aliments per part del servei.

7.2 HISTORIA DE VIDA DE L'ARIADNA

A continuació explicaré la història de vida de l'Ariadna per posteriorment analitzar-la. Ariadna és una dona de 51 anys, que va néixer a Polònia, en una família tradicional formada pel seu pare la seva mare i la seva germana. Els seus dos avis i el seu pare tenien un hàbit enòlic. Tant els avis com el pare eren maltractadors. Els pares d'Ariadna se separen quan aquesta té 9 anys i marxa als EE.UU. Durant al llarg de la seva vida han tingut contacte via telefònic de manera esporàdica. L'Ariadna té dos fills amb els que hi ha bona relació. En la següent figura es presenta el genograma del cas. (Veure figura 5).

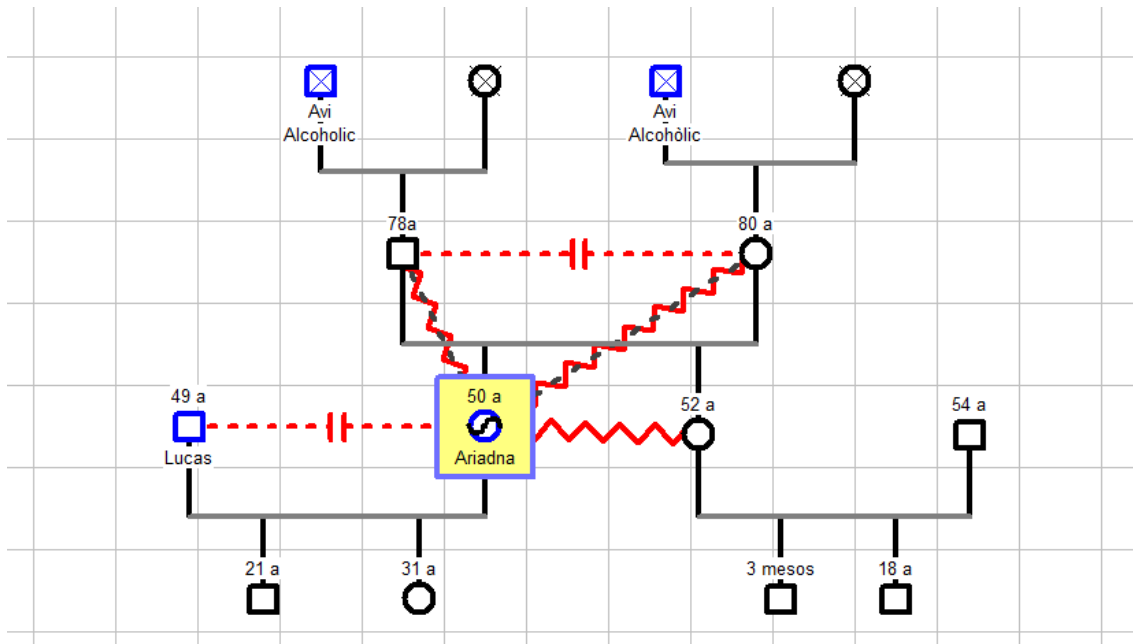

Figura 5. Genograma. *Elaboració pròpia.* (2022)

La violència ha format part de la seva vida des de la infància, així com la naturalització d'aquesta. Els seus primers records és quan el pare va marxar tenint ella 9 anys: "A partir d'aquí vaig saber que viuria sobrevivint com en molts altres aspectes". Té molt present la frustració del pare per no haver tingut fills homes i com els missatges freqüents sobre això l'han afectat en un desig de mostrar-se masculina i allunyada de la identificació femenina.

Les úniques paraules que recorda del seu pare, són que era una incompleta, malalta i subnormal. La seva mare sempre li deia que venia d'una família on hi havia dones fortes, i moltes vegades es va sentir coaccionada a haver de ser-ho quan potser no tenia les forces suficients. "M'obligava a ser fort quan jo estava destrossada". Arran d'això expressa que en la seva família mai se li ha dit "t'estimo" ni s'han ofert abraçades. Sempre hi ha hagut una relació molt freda.

Aquí connecta amb la culpa per haver repetit patrons i per transmetre'ls a la seva filla en tant que ella a estat vivint en una situació de maltractament igual que les seves àvies, la seva mare, ella i ara la seva filla. Esmentar que amb la seva germana no va tenir mai bona relació, ja que la mare sempre las comparava i això generava en ella rebuig cap a la seva germana.

El record que té de la seva adolescència es molt dolent, arrel de la separació dels pares, la mare la culpabilitzava a ella i això va fer que ella cada cop s'allunyés més de la seva mare i la seva germana, tenint així una relació distant i conflictiva.

A l'institut va rebre moltes crítiques, ja que era una noia "normal" que passava desapercibuda i això no agradava a la mare. Aquesta la va obligar a tocar el piano com activitat extraescolar, va estar 8 anys practicant aquesta activitat, però mai li van preguntar si era el que volia. "Si alguna cosa és obligatòria, jo estic en contra perquè sento que no és la meva pròpia decisió em recorda a la imposició de la meva mare".

Als 16 anys va acudir a una festa on va consumir per primer cop OH i va començar a parlar amb un noi, aquest la va coaccionar per a mantenir relacions sexuals i la va acabar violant. "A partir d'aquí vaig començar a beure". Sent que és la seva culpa per donar-li conversa i moltes vegades se sent amb l'obligació de complaure als altres.

Després de la violació, va tenir relacions amb un altre noi i es va quedar embarassada. "Em vaig veure amb 16 anys, embarassada d'un noi al qual no volia, però volia tenir al nadó per a tenir a algú, era la meva via de fuga". La seva mare la va obligar a abortar i aquí va augmentar el seu consum d'alcohol arran de sentir-se de nou abandonada. Va començar a faltar a l'institut per a anar-se'n a beure. "Me n'anava sola a beure i m'asseia en un banc". Quan tornava a casa, depenent del comportament que tenia, la seva mare la maltractava físicament o psicològicament. El mateix passava amb la seva germana, en aquests moments mai es va sentir recolzada per ella.

Als 16 anys després de l'avortament decideix marxar de casa, coneix a un noi major que ella i es va a viure amb ell "tenia desesperació per anar-me'n de casa, no m'agradava res estar amb aquest noi, però no em quedava una altra". A l'any d'estar amb ell, aquest la va començar a maltractar tant psicològicament com físicament. Als 18 anys, decideix tornar a la seva casa per a escapar d'ell. "Sóc com un gronxador vaig d'un lloc a un altre sense tenir un lloc".

En aquest temps reprèn el contacte amb un amic de la infància, on la relació des del principi es basa en el consum d'alcohol i mantenir relacions sexuals, aquest també va exercir violència física, psicològica, ambiental i econòmica sobre ella. Quan es va quedar embarassada de la seva filla, aquest li va demanar fer-se les proves de paternitat perquè dubtava d'ella, finalment va tenir que passar-li la manutenció de la filla fins els 18 anys.

En aquesta època va deixar de consumir alcohol i va estar abstinent durant dos anys, en els quals va començar a treballar, es va mudar a un pis a prop de la seva mare i va començar una relació de parella amb el noi que la va violar als 16 anys, van estar durant 8 mesos, en aquest temps sí que van mantenir relacions sexuals consentides. El noi no tenia hàbit enòlic, per tant quan ella va començar a consumir de nou van tenir problemes i van acabar deixant la relació.

Al viure al costat de la mare va tenir molts problemes per la criança que li donava a la seva filla, ja que l'Ariadna es movia en ambients no adequats per una menor i això provocava discussions constants. Arran d'això el pare li va proposar pagar-li un pis en una altra part de la ciutat, ella va accedir i es va mudar amb la seva filla d'1 any i mig.

Aquí va conèixer al seu exmarit. Van començar a sortir i al cap de poc temps ell es va mudar a casa seva, pel fet que volia marxar de casa dels seus pares i no tenia on. Ella sabia que ell no li era fidel, però li era igual, estava enamorada. Ella sabia que ell l'estava utilitzant. Al temps al pare li va arribar que feien moltes festes i que es passaven tot el dia bevent i li va dir que ja no li pagava més el pis així que es van mudar els tres al pis que estava al costat del de casa la seva mare.

Un dia va veure al seu exmarit amb una amiga seva mantenint relacions sexuals, aquí va començar a desconfiar de totes les seves amistats i a tenir problemes amb totes les seves amigues. La relació amb el seu exmarit va començar a empitjorar i va començar el maltractament psicològic, físic, ambiental i econòmic.

Als 24 anys, la seva mare li proposa que es vagi amb un conegut seu a Alemanya, ella accedeix per a canviar d'aires i així poder començar una nova vida sense el seu exmarit. La seva filla en aquest moment té 5 anys i es queda amb la mare d'ella.

En arribar a Alemanya, aquest amic de la mare buscava a noies i les venia, a més també era criador de gossos. "La meva mare em va vendre, ella ho sabia, era el seu conegut" "Jo era la seva joguina, era la privilegiada, a mi no em va vendre".

Expressa que aquest home la va tenir segrestada, la tancava en una caseta i no la deixava cridar, la tractava com un gos, en aquesta etapa l'obligava a mantenir relacions sexuals amb animals i la violava quan volia. Ella va intentar escapar, però no podia, no tenia amb qui comptar i tampoc tenia diners. "Vaig haver de vendre a una coneguda

perquè em deixés en pau, el malson va durar 8 mesos, em vaig sentir una gran puta perquè regalava el meu cos".

Va tornar a Polònia i també va reprendre la relació amb el Lucas el seu exmarit on aquest li deia que era una privilegiada per poder estar amb ell, van ser 8 anys d'anades i vingudes, enganys, humiliacions... "Quan teníem sexe em deia que em volia deixar embarassada perquè no m'escapés mai més a Alemanya, va néixer el meu fill i ens vam casar".

El part va ser difícil i va tenir depressió postpart. "Gairebé ens morim, tinc molt mals records". Els pares de l'Ariadna i del seu exmarit no acceptaven la relació. "La meva sogra em deia que jo ja estava usada perquè tenia una filla".

Quan es van casar es van mudar els quatre a un pis, fins que el seu exmarit va decidir marxar a Espanya. Ella tenia 25 anys, la va deixar sense diners i amb dos nens menors a càrrec, aquí és quan va decidir migrar a Espanya en cerca d'ell, per arreglar el seu matrimoni.

Ha fet seguiment al CAS des del 2014 havent ingressat en diferents ocasions a Unitats de desintoxicació. Va estar abstinent dos anys coincidint amb separació al 2016. Les recaigudes a partir d'aquesta data sempre estan relacionades amb l'ex parella (no li passa diners per pagar la hipoteca, inici d'una nova relació de parella del Lucas.....). Després d'haver estat violada per uns amics de la seva parella intenta suïcidar-se i es ingressada a l'hospital des d'on se la deriva al nostre servei. El marit li en dóna la culpa i continua maltractant-la.

Al 2013 es van mudar a Torredembarra, aquí no va aconseguir treball, aquest fet va generar que el seu exmarit comencés de nou a exercir tota classe de violència sobre l'Ariadna.

Com estava en una situació on es sentia tan abandonada, va tornar a beure, va trucar a un amic polonès que havia conegut a Lleida perquè li portés beguda, aquest home es va presentar amb quatre homes més i la van violar, refereix que es va sentir perduda, no sabia on estava, va despertar en un carrer, plena de sang entre les cames.

Quan li va explicar al seu exmarit aquesta situació, aquest la va culpar per anar provocant i que ho tenia més que merescut i la relació se'n va trencar per això, ja que el

seu exmarit li deia que no la podia perdonar. Intenta suïcidar-se i és ingressada a l'Hospital Psiquiàtric Institut Pere Mata de Reus des d'on se la deriva al servei CAS de Tarragona on inicia tractament el 09/05/2013. En aquest moment ella deixa de treballar i rep un subsidi per desocupació.

El seu exmarit marxa a Hospitalet i ella es queda al pis de Tarragona. Encara mantenen relació, pel fet que el pis està a nom dels dos amb hipoteca en comú. Ha fet seguiment al CAS i al SIE des del 2014 havent ingressat en diferents ocasions a Unitats de desintoxicació. Va estar abstinent dos anys coincidint amb la separació al 2016. En la separació segons sentència de divorci l'exmarit a de fer pagament directe de l'hipoteca de l'habitatge més 250€ per pagar subministraments diversos.

En aquest temps ella rep ajuda econòmica puntual per part de la seva família d'origen de Polònia. Des de Serveis socials del barri rep suport d'aliments amb regularitat. Arran de la separació, ella comença a anar a reunions d'Alcohòlics anònims i està un any abstinent. Les recaigudes a partir d'aquesta data sempre estan relacionades amb l'ex parella, els motius són que no li passa diners per pagar la hipoteca, inici d'una nova relació de parella del Lucas, entre altres.

Al 2019 coneix un "sense sostre" polonès que viu pel seu barri i inicia una relació d'amistat segons ella manifesta però se l'acaba posant dins de casa a viure. Ell també té problemes amb l'alcohol i la maltracta fins a violar-la. Aquest fet passa al febrer del 2020. Té dificultats en fer-lo fora del domicili i després de ser novament apallissada al abril del 2020 es decideix a denunciar els fets als mossos d'esquadra.

És va fer demanda de RGC per la seva situació econòmica des del CAS de Tarragona, però li deneguen per tenir un deute amb el SEPE (Cobrament d'un subsidi de desocupació durant 2 mesos de manera simultània mentre el fill tenia un treball temporal). La derivació a Espai Ariadna la va realitzar el CAS de Tarragona, amb qui a tingut adherència al tractament i bona cohesió amb l'equip terapèutic al 2020.

Cal recalcar els diversos intents autolítics al llarg de la seva vida i com l'abús d'alcohol era la seva via de fuga. Té diagnosticat depressió major crònica. La seva filla va estar ingressada en un centre terapèutic a Polònia per la seva addicció al THC¹, actualment abstinent. El seu fill consumeix THC en l'actualitat.

¹ THC correspon al consum de Marihuana.

Recorregut institucional

2003-Actualitat

Figura 6. Recorregut institucional. Elaboració pròpia. (2022)

7.2.1 ESTÀNCIA A ESPAI ARIADNA

El dia que l'Ariadna va arribar a l'Espai Ariadna va ser un 23 de juny del 2020. Aquell dia estava molt nerviosa i va arribar inclús abans de l'hora acordada, amb moltes pors i una mica desubicada, deia sentir-se alleujada per haver tingut el valor de fer aquest pas i iniciar una nova etapa. Estava molt agraïda i molt motivada pel canvi.

Es mostra amb inseguretat, baixa autoestima i desorientada. Molt afectada per la situació de violència viscuda amb l'agressor, a la seva infància, entre altres. Va mostrar una gran determinació de no tornar al consum. Es van treballar amb la dona resolucions de conflictes, habilitats socials i noves estratègies per canalitzar el seu estat emocional. Va mostrar bona actitud i adaptació al funcionament del recurs.

Tot i que va mostrar dificultats per aprofundir en el seu treball personal, és va mostrar motivada a treballar i sanar malestars que no la deixaven avançar. La demanda de la dona va estar centrada en tot moment en la recuperació, l'abstinència i la recerca de formacions per a realitzar una sortida el mes autònoma possible. Tot i aquestes dificultats, la dona va aconseguir complir parcialment els objectius del tractament pel que fa a consciència d'addicció i violència viscuda, i va fer un bon treball als grups realitzats al recurs fent bones aportacions a les companyes.

Durant la primera estada a l'Espai Ariadna va tenir dues recaigudes. La segona provoca la seva sortida del recurs el 12 d'octubre del 2020 per introduir alcohol al servei, incomplint així les normes del recurs i es va realitzar cessament del tractament. L'Ariadna estava en la primera fase del tractament terapèutic esmentat en l'anterior apartat. Aquesta segona recaiguda va ser derivada perquè la dona no tenia cap ingrés econòmic i estava en continu contacte amb el seu exmarit agressor per aquest motiu.

En aquell moment viu sola al seu pis de Tarragona i manté consum actiu elevat, no va precisar quantitat, però va reconèixer un consum continuat sense atendre necessitats bàsiques. Motivada per afrontar abstinència, s'aborda des de reducció de danys, es fomenta establir consum i autocura per abordar el seguiment al CAS Tarragona. A més, se l'afegeix una situació d'elevada fragilitat personal i social, on no compta amb cap xarxa de suport més enllà dels professionals de serveis intervinents en el cas.

Des de l'Espai Ariadna van valorar important la necessitat de poder frenar la recaiguda i realitzar la contenció tant amb seguiment ambulatori amb el seu CAS de referència, com realitzant tutories telefòniques amb la seva referent a l'Espai Ariadna. Es va creure convenient que al trobar-se en un moment de molt risc i de vulnerabilitat i que, per tant, era rellevant poder reconduir la seva situació i que es pogués establir.

Després de recaure en l'alcohol i tornar a ser agredida pel seu assetjador, va demanar el reingrés, en estar en consum actiu va haver d'ingressar a la comunitat terapèutica de Riera Major, on va estar un mes per la desintoxicació i la deshabitució al consum de tòxics i en sortir va reingressar de nou a l'Espai Ariadna. Va reingressar l'11 de gener del 2021. Va entrar amb moltes pors, però motivada al mateix temps de voler canviar la seva vida. El seu procés terapèutic va finalitzar amb èxit l'11 de novembre del 2021. A continuació explicaré el seu segon procés.

Intervencions realitzades des del servei:

- ✓ Participació als grups socioeducatius i terapèutics realitzats per les professionals del servei on es treballa la violència de gènere viscuda, les addicció i l'autoestima.
- ✓ Pla de treball amb la seva referent.
- ✓ Coordinacions amb els serveis intervinents.
- ✓ Derivació a al CAS Garbivent en la seva estada.
- ✓ Acompanyament a la recerca de formacions.
- ✓ Acompanyament en el seu procés mèdic.

- ✓ Acompanyament a la seva sortida

7.2.2 ÀREA FAMILIAR I DE SUPORT

Durant els dos processos que va realitzar l'Ariadna la relació amb la germana va ser nul·la i ho continua sent en l'actualitat. L'Ariadna sempre va patir maltractaments per part de la germana gran davant la passivitat de la mare. Contacta amb la mare en poques ocasions igual que amb el pare. Amb els fills manté una relació distant en els dos processos encara que després de treballar amb ella aquesta relació canvia.

7.2.3 ÀREA D'ADDICCIONS

Durant la primera estada a l'Espai Ariadna va tenir dues recaigudes, la segona va generar el cessament de tractament per introduir alcohol incomplint una de les normes del servei. És deriva al CAS Tarragona perquè facin seguiment de la situació de la dona, encara que des de l'Espai Ariadna també se li dona suport per via telefònica. En veure la predisposició de la dona al canvi es fa derivació i ingrés al centre terapèutic Riera Major, esmentat anteriorment.

En el centre terapèutic aconsegueix mantenir l'abstinència durant tota la seva estada i agafar més consciència de l'addicció. Va negativitzar analítiques d'orina periòdiques de forma aleatòria, durant el seu procés a Espai Ariadna, va estar vinculada al CAS Garbivent amb visites periòdiques de seguiment per proximitat, treballant així la vinculació i importància d'aquest.

Des de l'Espai Ariadna es va treballar l'addicció tant individualment com de forma grupal, on va treballar:

- ✓ Assistència a grups de Prevenció de recaigudes. Abordatge grupal.
- ✓ Identificació i valoració de les conseqüències del consum i abús de substàncies.
- ✓ Va aprendre a gestionar estímuls interns i externs.
- ✓ Detecció de situacions de risc, posicionament, barreres, senyals d'alarma i renunciés en el consum i el abús.
- ✓ Abordatge de craving
- ✓ Pla d'emergència personal i estratègies de afrontament.

El grup d'addiccions es realitza una sessió setmanal, ella va acudir aquest grup en totes les sessions que va durar el seu procés, tant en la primera com en la segona estança.

7.2.4 ÀREA DE VIOLÈNCIA

Durant el seu primer tractament va seguir tenint una relació de maltractament amb l'exmarit, ja que aquest no feia el pagament de la hipoteca de l'habitatge on ella viu i tampoc li passava els diners per pagar els rebuts deixant-la en una situació d'elevada precarietat econòmica.

L'ex-marit li paga l'hipoteca de l'habitatge on viu i li dona mensualment 250 € pel pagament de subministraments de la llar (segons sentència de divorci). Aquests pagament de l'ex-marit no sempre es van produir amb puntualitat, deixant-la al descobert en diverses ocasions, continuant exercint poder sobre la dona que no pot trencar del tot la relació per la seva situació de precarietat econòmica i de dependència emocional. L'Ariadna des de sempre pateix d'una gran dependència emocional amb l'agressor tot sabent que ell ha refet la seva vida amb una altra persona.

- ✓ Des de l'Espai Ariadna és va treballar la violència tant a nivell individualment com de forma grupal assistint al grup psicoterapèutic de violències i el d'autoestima on va treballar:
- ✓ Posicionament i impacte de la violència viscuda.
- ✓ Atenció Psicològica de tractament pel procés de recuperació respecte les violències viscudes.
- ✓ Qüestions de gènere per a prevenir futures relacions abusives i reforçar les capacitats personals i autoestima.
- ✓ Va treballar a nivell grupal aspectes relacionats amb les violències viscudes i la seva recuperació personal.
- ✓ Fomentar l'autoestima i el autoconcepte de la dona a través del grup d'Autoestima.

Als pocs dies de la seva sortida per cessament de tractament, el 20 d'octubre del 2020, pateix una agressió física d'un home polonès el qual està obsessionat amb ella. L'agressor coneix on viu ella i es troba en consum actiu. És un home que vivia al mateix barri que ella.

Durant la segona estada al servei pateix assetjament telefònic per part d'un amic que resideix a la mateixa localitat de Tarragona, a prop de casa seva. L'Ariadna refereix que no ha mantingut cap tipus de relació amorosa amb ell. Explica que és una persona obsessiva i amb forta addicció a l'alcohol i altres substàncies. Davant la negativa de la

dona a respondre els seus missatges i demandes, aquesta persona amenaça de fer mal al seu fill i cremar casa seva amb les seves mascotes dins.

Al grup psicoterapèutic de violències i el d'autoestima es realitza una sessió setmanal per cadascun d'ells, ella va acudir aquests grups en totes les sessions que va durar el seu procés, tant en la primera com en la segona estança.

Per altra banda, l'exmarit segueix exercint violència econòmica. És realitza RVD-BCN el seu risc es valora amb un 8, es a dir, un risc mig. Al Juliol del 2021 és tramita l'ATEMPRO per part de la Creu Roja de Tarragona.

7.2.5 ÀREA SOCIAL / OCI I TEMPS LLIURE

En ambdós processos no disposa de xarxa social. Les seves amistats estaven relacionades amb entorn de consum, les quals va haver de renunciar.

Des de l'Espai Ariadna és va fomentar la creativitat cap a nous interessos amb les sortides culturals tots els caps de setmana per crear nous espais d'oci i despertar en ella la capacitat de gaudir fora dels seus entorns tòxics i de consum. Va acudir a totes les sortides culturals realitzades.

Durant l'estada en Espai Ariadna inicia i finalitza una formació de Castellà a l'Escola d'Adults i es gradua d'un curs d'auxiliar de geriatrics.

7.2.6 ÀREA JUDICIAL / ADMINISTRATIVA / ECONÒMICA

En aquesta àrea des de la seva referent i treballadora social del recurs és va fer molta feina, se li van donar eines, seguiment i ajuda en tot el procés.

Respecte a l'exmarit i pare del seu fill no ha interposat mai cap denúncia. Es decideix a denunciar els fets als mossos d'esquadra, respecte al polonès que va exercir violència sexual, psicològica i física en contra d'ella. L'agressor va fugir. Es desconeix on resideix. El judici està pendent encara.

Per altra banda, l'Ariadna també es decideix a denunciar a l'home que l'assetja dins del recurs i amenaça en realitzar diverses violències contra ella, el seu fill i el seu habitatge. Està pendent de data de judici. Va costar molt dur a terme la denúncia perquè els mossos d'esquadra no la deixaven denunciar. Espai Ariadna va posar-se en contacte

amb el GAV-Mossos d'esquadra per tal d'interposar una reclamació envers aquesta situació.

Tot seguit, com que no eren parella no li oferien protecció, l'única forma era dir que si havien sigut parella, i per això l'Ariadna es va negar a dur a terme una denúncia falsament i únicament es va fer denúncia pels fets, generant així vulnerabilitat en la dona.

8. RESULTATS I DISCUSSIÓ

Com hem pogut veure en l'apartat del marc teòric la relació entre les violències viscudes i les addicions s'ha vist a l'anàlisi del cas de l'Ariadna. Una dona que al llarg de la seva vida ha estat travessada per diverses violències, utilitzant la substància de l'alcohol com a fuita de la seva problemàtica i les seves poques eines per gestionar les situacions viscudes. L'Ariadna ha sigut una dona on es veu molt clar el cicle de la violència de Walker (1979). (Veure figura 3, p10)

També hem pogut veure com treballa el recurs d'Espai Ariadna i com la seva metodologia terapèutica d'intervenció interseccional, important recalcar el paper del treball social feminista com hem vist en el marc teòric, que ha ajudat a la dona a poder sortir del laberint que era la seva situació.

La segona vegada que va tornar al servei es va mostrar molt més receptiva i amb ganes de fer un gir a la seva vida. No sempre va ser fàcil, les pors i les inseguretats van anar apareixent, així i tot, es va esforçar molt per vèncer aquells obstacles, demostrant una gran voluntat de canvi i això es pot veure com a resultat del seu procés, finalitzant-lo de forma abstinent.

Al principi li va costar obrir-se a l'equip, ja que estava tancada en si mateixa i tenia una percepció d'ella mateixa molt distant de l'actual. En aquesta segona etapa va confiar més en l'equip, va ser transparent i es va deixar acompanyar, això és resultat de la metodologia de treball del recurs, que treballen des de la vinculació, l'atenció 24 h tant de forma individual com grupal. També és important la mirada de l'equip, una mirada interseccional i amb perspectiva de gènere fet que ajuda a la dona a sentir-se en un espai segur.

Respecte als grups, tallers i sortides, al principi li va costar implicar-se i obrir-se, però després veient la importància d'aquest va començar a compartir les seves experiències amb la resta de companyes, realitzant aportacions molt valuoses per a la resta de dones, convertint-se així en una referent a seguir per a les altres. Aquí podem veure la importància de cultivar l'autoestima i com aquest es va veure minvat des de la infància. És rellevant destacar que no va faltar als grups sense motiu justificat, i en general, es va prendre molt de debò les indicacions que li feia l'equip. Durant aquesta etapa va dur a terme tot el procés complet passant per les tres fases, arribant així a l'autonomia.

En referència a la seva addicció, al principi del seu procés veia el consum com a automedicació per a evadir-se emocionalment com a única sortida, era una dona conscient de la teoria, però que no sabia portar-ho a la pràctica, amb el temps treballant en aquest àmbit tant de forma grupal com individual, va entendre el que engloba l'addicció i va poder reconduir i aixecar barreres. Va prendre més consciència de l'addicció, identificant els seus senyals d'alarma, les seves situacions de risc, així com va aconseguir fer renúncies i ficar barreres durant el temps que va estar al recurs i que ha mantingut un cop fora d'aquest.

En relació amb la violència en l'estudi del cas podem veure com l'Ariadna ha viscut diverses violències esmentades anteriorment al marc teòric. Començant des de la infància fins a l'adulthood, vivint violència simbòlica sentint-se així culpable, perquè ha interioritzat uns rols de gènere que l'han fet submergir-se en altres violències. Fent referència a l'iceberg de la violència de gènere d'Amnistia Internacional (s.d) (Veure figura 2). A l'Espai Ariadna va poder identificar-les, treballar en elles i el reflex es pot veure en com gràcies a treballar l'autoestima, és a dir l'empoderament de la dona i les violències viscudes va poder denunciar a l'últim agressor.

Encara que va tenir diverses dificultats, ja que com hem pogut veure a la història de vida, quan va anar als mossos a denunciar no la van deixar, perquè li deien que per interposar-la havia de dir que havia sigut parella de l'agressor i ella no volia dir una cosa que no era certa. Finalment, amb l'ajuda del recurs i la interacció d'aquest amb el GAV de mossos d'esquadra, va poder interposar la denúncia.

A part de la violència que el seu exmarit encara exerceix sobre ella a escala emocional i econòmica, també és important parlar de la violència institucional que ha viscut i continua vivint encara avui en dia. La situació de tenir un pis en comú el qual per aquest motiu no pot ficar límits en la seva relació i per això segueixen en contacte. Aquí podem

observar com la violència estructural existeix com hem vist amb anterioritat en el marc teòric el triangle de la violència de Johan Galtung (1998). Recordem que els dos (Ariadna i actual exmarit) adquireixen un pis de protecció oficial a través d'una immobiliària en arribar a Tarragona, el pis i la hipoteca està a nom dels dos. En el 2016 es divorcien, però continuen junts tant en la hipoteca com en les escriptures del pis. Aquest home va exercir violència de gènere contra aquesta dona, tanmateix, no va haver-hi denuncia i tenen distància física, però continua vinculada a ell pel pis.

Des d'Espai Ariadna es va ficar el cas en mans d'advocades del PIAD entre altres, per ajudar a la dona, no obstant això, no es va trobar la manera de poder desvincular aquesta dona a un dels seus agressors, el seu exmarit Lucas, ja que en ser un pis de protecció oficial legalment no es pot desvincular, si, per una banda, no es fa càrrec de tota la hipoteca o bé renuncia al pis, però hauria de continuar pagant la hipoteca, perquè aquesta està a nom dels dos. Pel que fa a la dona va haver de retornar aquest pis on és zona de risc per ella, pel fet que actualment està cobrant una prestació econòmica (RGC) i no pot assolir pagar un lloguer a més de la seva part de la hipoteca.

Aquí podem veure com en l'àmbit legal, no existeixen lleis que regulin aquest tipus de situacions on hi ha violència masclista, una vulnerabilitat econòmica i de salut. Considero que haurien de realitzar polítiques i lleis que poguessin adaptar-se en casos individuals i no deixant a la dona desprotegida en situacions precàries i de màxima vulnerabilitat.

En aquest cas, la dona ha de continuar vivint en la seva zona de risc, on hi ha diversos agressors i mantenir el contacte directe amb el seu agressor principal que és el seu exmarit perquè no hi ha cap forma per via legal de poder desvincular-se, col·locant a la dona en una situació de màxima vulnerabilitat on es pot veure abocada de nou al consum de substàncies i afectant de forma directa la seva autoestima i salut mental.

L'Ariadna és una dona que dins del recurs va poder aprendre a dur a terme un oci saludable, descobrint així que li agradava pintar i l'art. Va estudiar un grau d'auxiliar de geriatría generant en ella nous interessos i reptes, que la van ajudar a veure's com una dona útil i productiva. Actualment, visita museus i pinta quadres a casa seva, l'ajuden a desconnectar i connectar amb si mateixa, alhora està buscant feina per treballar del curs d'auxiliar de geriatría.

Per altra banda, ha après quins són els llocs de risc per a ella poden així posar límits per no recaure en la seva addicció. També ha après a realitzar un oci saludable fora del consum. Estant a Espai Ariadna va aconseguir cobrar la RGC i resoldre el seu deute amb el SEPE, fet que va ajudar a la dona a estar més tranquil·la econòmicament i poder posar límits al seu exmarit.

És important entendre la importància que té l'economia en dones que pateixen violència masclista, ja que en molts casos com bé hem pogut veure en el marc teòric, és una de les vies que l'home utilitza per tenir sotmesa a la dona i vinculada a ell. Encara que avui en dia existeix una prestació per dones que han patit violència masclista, aquesta prestació arriba tard, pel fet que la dona ha de denunciar i tenir una resolució a favor seu per poder adquirir i tenir accés aquesta prestació.

Hem de tenir en compte que quan una dona és immigrada, no té les facilitats que una persona pròpia del país, pel que molts cops es veuen abocades a no denunciar per no veure's en una situació de precarietat màxima. Cert és que al ser immigrada comunitària té més drets reconeguts com la lliure circulació i la no necessitat d'un visat per treballar. No obstant això, en els casos de dones migrades extracomunitàries la situació s'agreuja moltíssim per la necessitat de permisos de residència i treball, etc.

La relació amb els fills va ser difícil, amb el fill menor que viu a Barcelona mantenia una relació molt distant amb la mare en el primer procés, en el segon treballant la relació materna-filial a l'Espai Ariadna va aconseguir tenir una bona relació, actualment viuen junts. La relació amb la filla sempre ha estat en contacte telefònic, després de treballar la relació i vincle materna-filial des del recurs com esmentat anteriorment, tenen més bona relació en l'actualitat.

El desenvolupament de les polítiques de diversitat i de les polítiques d'igualtat de gènere a Espanya ha tingut una evolució paral·lela en el temps. Les dones immigrades han estat en bona part ignorades des de les polítiques de diversitat i poc considerades des de les polítiques d'igualtat. En els últims anys, no obstant això, aquestes últimes han començat a incorporar-les des dels diferents àmbits. En el moment actual un canvi d'interpretació de les desigualtats ha fet emergir el concepte d'interseccionalitat com l'instrument per a abordar adequadament les seves realitats i situacions de vida. Les polítiques d'igualtat de gènere no han tingut temps suficient per a desplegar-se íntegrament.

La transversalitat com l'estratègia per a superar la desigualtat que sofreixen les dones pel fet de ser-ho, no ha arribat a ser una estratègia consolidada i incorporada a totes les administracions, ni des de tots els àmbits. No obstant això, els avenços i les transformacions han estat molt importants, sobretot perquè han dignificat la vida de les dones no sols des de les diferents normatives i mesures aprovades, sinó pel fet d'atorgar veu a les dones en la mateixa definició.

Si bé existeixen limitacions rellevants des de les mateixes polítiques respecte a la interpretació de les relacions de gènere i de la igualtat, també és veritat que hi ha una necessitat estratègica d'incorporació de les dones al mercat de treball assalariat. És inqüestionable la presència de les dones en espais on fins fa poc estaven excloses, així com la superació de moltes barreres que afectaven la seva vida laboral, professional i personal i l'existència de recursos i serveis a la disposició de les dones abans inexistents.

Les dones immigrades, com a dones, s'han vist igualment beneficiades, trobant les que ara arriben a Espanya una situació molt diferent de la que trobaven les dones 20 anys enrere. Si es fa efectiu el canvi d'orientació, perdran qualitat en l'atenció a les seves necessitats com a dones. Si són considerades pel seu origen, afavorirà que continuïn associades a la diferència cultural, perpetuant la visió etnicista i excloent. L'ètnia o la categoria social de "raça" no és cap condició universal de desigualtat.

Quan parlo del binomi drogues-violència de gènere i la seva interseccionalitat, es tracta de qüestionar-nos, fer-nos preguntes i d'observar les interrelacions entre una problemàtica i l'altra quan aquestes dues coexisteixen. I en aquesta observació partir que la violència de gènere és un problema estructural i la construcció de la drogodependència en les dones i, per tant, el seu tractament té especificitats de gènere.

El que fan les substàncies és desinhibir, fer que alguns límits que s'estaven mantenint se sobrepassin. La dona consumidora veu com les seves alertes i capacitat per a reaccionar i defensar-se poden veure's afectades. És a dir, el consum de substàncies pot influir com a intensificador de la violència, però mai és l'origen.

Tot i no ser el cas de l'Ariadna, cal tenir en compte que en dones migrades extracomunitàries que tinguin dificultats per treballar, pel fet que estan en situacions administratives irregulars, el treball sexual o el treball domèstic dins l'economia

submergida augmenta, fent encara més precària la seva situació econòmica i més possible el risc d'estar exposades a diferents tipus de violències.

També, en segons quins contextos de consum, la violència és un element que està molt present, però les dones que es troben en aquests contextos sofreixen violències de gènere específiques com per exemple la prostitució forçada per part de les seves parelles consumidores, violacions sistemàtiques, el sexe com a única manera d'aconseguir la substància o una via econòmica per subsistir, major estigma social pel fet de ser dones consumidores, major culpabilització si no poden fer-se càrrec dels seus fills, etc.

Totes les dones som susceptibles a rebre violències de gènere i de fet la vivim cada dia en diferents contextos (social, laboral, educatiu, familiar, etc.). Dit això, la possibilitat de patir violència de gènere més intensa està relacionada amb les diferents interseccionalitats de les persones ("raça", religió, ètnia, nivell socioeconòmic, edat, capacitat, etc.). Així que no és el mateix ser una dona blanca, que una dona blanca drogodependent, que una dona migrada comunitària o extracomunitària drogodependent i amb vulnerabilitat econòmica, etc.

Com hem pogut veure en el marc legislatiu la llei d'estrangeria afecta diferent aquesta dona, en formar part de la Unió Europea té una major llibertat de circulació pel territori espanyol i, no pot ser expulsada del territori a no ser que existeixin motius imperiosos per la seguretat pública. Tampoc se li exigeix tenir un visat per residir o treballar. Si ho comparem amb altres casos d'Espai Ariadna és un factor molt important, ja que tenen dones extracomunitàries amb situació molt precària. Per exemple, actualment, atenen a una dona immigrada de Costa Rica amb un fill menor d'edat, la qual no té cap dels avantatges esmentats en el marc legislatiu que sí té l'Ariadna. Aquest fet implicaria que, la dona un cop acabi el seu procés terapèutic, hauria de viure en situació de sensellarisme, portant-la a exercir la prostitució o endinsar-se en una relació tòxica per seguir en el país.

L'Espai Ariadna al tenir una mirada interseccional i amb perspectiva de gènere, en aquests casos, encara que la dona acabi el seu procés, es deixa que aquesta continuï residint en el recurs fins que aconsegueix una estabilitat econòmica. Aquest fet és rellevant, ja que si no moltes dones com les esmentades amb anterioritat, es veurien abocades a tornar amb l'agressor, a zones de risc o en situació de sensellarisme,

exposant-les a patir de nou diverses violències. D'aquesta manera, el recurs va més enllà d'un procés terapèutic, sostenint i donant suport davant les esclotxes del sistema.

Aquesta vulnerabilitat està molt relacionada amb les possibilitats reals de defensar-se o de sortir de la situació de violència i això els agressors ho saben. Les dones drogodependents tenen una doble vulnerabilitat i sofreixen una doble discriminació. Aquesta doble vulnerabilitat està feta d'una autoestima triplement danyada, de culpa, de menor capacitat de reacció, de no ser vistes com a víctimes de violència de gènere, de la normalització de la violència en contextos de consum, fins i tot per les persones professionals. El mateix sistema fa molt difícil que aquestes dones surtin de la situació de violència, això si elles poden verbalitzar-ho i les professionals les arribem a entendre.

El sistema té esclotxes importants envers aquests casos, ja que les lleis que regulen les prestacions econòmiques, aquestes dones en molts casos es veuen excloses pels criteris d'accés. Això dificulta el treball social feminista, sobretot en casos on s'interrelacionen la violència de gènere i les addicions, o amb la salut mental. Perquè el treball social feminista pugui treballar amb més qualitat, és crucial crear polítiques públiques globals que ens ajudin a actuar en casos on existeix la precarietat econòmica. Les polítiques s'han de poder fragmentar. L'exemple és clar en veure en el cas com la RGC té en compte si hi ha una denúncia per violència masclista per poder tenir accés, però quantes dones no poden denunciar i voldrien, així i tot, si no ho fan quedant excloses de la prestació, fet que les fa seguir en el cicle de la violència masclista.

Moltes dones que arriben a Espai Ariadna han sigut sotmeses a violència econòmica per part dels seus agressors, i moltes d'elles surten directament dels domicilis dels seus agressors. Com es veu en el cas l'Ariadna va estar sense cobrar cap prestació bastants mesos depenent de l'agressor, fet que la va portar a recaure en la seva addicció. En aquest sentit, veig important reflectir que hi ha dones que queden excloses del sistema de prestacions. Existeixen esclotxes entre les lleis, vuits que de forma inconscient afecten directament a la vida de moltes dones, sobretot si són immigrades o drogodependents.

9. CONCLUSIONS

Podem veure com en aquest cas hi ha tres interseccions com són l'addició, la violència i la immigració. Des del treball social feminista, els recursos i serveis s'ha de tenir en compte que aquests eixos afecten interseccionalment.

Considero important destacar aquest fet, ja que si tractem un dels eixos sense tenir en compte com influeixen els altres, no obtindrem cap resultat favorable per a la persona que atenem. En el cas de l'Ariadna, es va intentar treballar l'abstinència de la seva addicció des del CAS de Tarragona, però no va funcionar, fins que es va treballar les violències, la seva autoestima i la seva situació econòmica, que eren la base del perquè del seu consum.

És crucial que des de l'àmbit social actuem en el conjunt dels eixos no només de forma focalitzada, hem de poder tenir en compte factors que afecten i poden generar situacions de risc per la persona atesa, com en el cas, comportant una recaiguda en la seva addicció o a estar en contacte amb el seu agressor.

El recurs d'Espai Ariadna té una mirada interseccional i actuen amb perspectiva de gènere, fet que, considero que és el futur. Tenim molts espais on treballar problemàtiques de forma individual, com ara Comunitats terapèutiques per drogodependents, el Servei d'intervenció especialitzada, entre altres. Hem de començar a tenir una mirada interseccional quan tractem amb una persona, sobretot tenint en compte que són problemàtiques relacionades entre elles mateixes.

El fet que la dona sigui immigrada afegeix dificultats a la seva situació, cert és que com hem pogut veure, al ser de la Unió Europea la llei d'estrangeria l'afecta de forma favorable. Hem de considerar que existeixen moltes dones que són extracomunitàries, i que, per tant, tenen molts més problemes en el lliure moviment de circulació, entre altres.

En Espai Ariadna aquesta dona es va sentir bé, escoltada, acollida i encara que la seva situació en els dos processos va ser molt delicada, el fet de no sentir-se jutjada i de donar pes a les seves problemàtiques de forma global, va ajudar al fet que pogués sortir del laberint. Això ho van aconseguir les professionals que treballen amb perspectiva de gènere i que estan formades en aquestes problemàtiques. És important començar a establir formacions per a tots els professionals de l'àmbit social en perspectiva de gènere

per poder atendre amb millor qualitat a les persones usuàries. És una realitat que és molt difícil fer polítiques i aplicar la interseccionalitat en els recursos, ja que el sistema està pensat per problemàtiques individuals i no veu a les persones com un global, un conjunt d'eixos que formen la vida de la persona.

També crec rellevant quan s'actua amb dones que han viscut violència masclista, la seva situació econòmica. Molts cops aquestes dones viuen immerses en una violència simbòlica i econòmica del seu agressor, fet que genera que no puguin denunciar i que es vegin en un cicle on no tenen sortida. Sobretot si tenim en compte que són dones que no tenen família, estan en situació de sensellarisme o bé són immigrades.

Les dones que són nacionals, nascudes a Espanya, també tenen por a denunciar, ja que no es veuen protegides en l'àmbit legal. Les dones que són immigrades els hi costa molt denunciar, perquè moltes d'elles no tenen papers, i molt pocs drets si són extracomunitàries. Això, genera que el mateix sistema no les ajudi a sortir del cicle de la violència esmentat anteriorment. En el cas es veu clar, com la dona, encara tenint drets per ser d'un país de la UE, es troba vulnerable davant els mossos d'esquadra.

Actualment, hi ha un experiment que es vol portar a la fi a Catalunya. Es tracta d'una renda bàsica universal, on tots i totes cobraríem 720€ tota la vida. Sense estar condicionat per cap criteri com estan dissenyades les prestacions econòmiques. Això podria millorar molt la vida de moltes persones, amb diverses problemàtiques. Les dones que viuen violència masclista tindrien una base econòmica independent que les faria més lliures.

Per la realització del meu treball final de grau vaig partir d'una motivació clara que era veure com existeix una realitat social com és que una dona, immigrada, que ha viscut diverses violències amb problemàtiques d'addicció, és a dir, amb diversos eixos d'opressió i eixos de desigualtat fins que no ha arribat a un servei interseccional i amb perspectiva de gènere com és Espai Ariadna, no ha obtingut les eines suficients per poder sortir del laberint.

Els objectius que em vaig proposar, considero que els he aconseguit. En analitzar la metodologia de l'Espai Ariadna he pogut veure com es pot abordar amb èxit la situació d'una dona amb tots aquests eixos d'opressió exposats al cas. També he analitzat l'impacte i que rellevant és la perspectiva de gènere interseccional en un recurs on es treballen diverses problemàtiques per la recuperació de la dona.

Per altra banda, les actuacions que s'han fet en l'àmbit institucional per poder ajudar a la dona, com des del treball social feminista s'ha ajudat al fet que aquesta dona pugui tenir una prestació econòmica, una ajuda d'aliments i suport per part de diversos serveis. Encara que també he pogut veure l'escletxa que té el sistema envers les situacions legals com ara que ella continuï lligada al seu agressor per via d'una hipoteca.

Qui llegeixi aquest treball final de grau, pot veure i informar-se en quin grau impacten aquestes violències i la relació amb una dona immigrada drogodependent. També podrà sensibilitzar-se i veure la importància de realitzar polítiques públiques, que vagin més enllà d'actuar sobre la violència de gènere. S'ha de mirar de prevenir i detectar aquestes violències, actuant des de la meua opinió en les escoles.

Actualment, veiem com a crescut en els menors d'edat el consum de substàncies i la violència masculista. Això és perquè no s'està fent una bona feina en prevenció i sensibilització de la situació que pateix la dona pel fet de ser dona. En molts casos, com hem vist en el marc teòric en l'iceberg de la violència de gènere d'Amnistia Internacional, molta d'aquesta violència és invisible i en edats adolescents no són conscients. En un futur, això pot generar més casos com el que he pogut analitzar si no es fa un treball rellevant en sensibilització, i la forma més directe és analitzant i explicant casos com el que hem pogut veure.

Hem de pensar en el futur, en què vivim en un sistema patriarcal i aquest no s'acabarà fins que no comencem a tenir perspectiva de gènere i treballar des del feminisme. És important que puguem actuar en xarxa tots els serveis, fet que avui en dia no és així, ja que l'àmbit social del sanitari està bastant distanciat.

El fet d'haver realitzat les pràctiques en un centre d'atenció primària i en un centre sociosanitari, he pogut veure com hi ha una distància rellevant en la xarxa d'atenció en l'àmbit social, del qual tots els professionals ho han verbalitzat. Hem d'aconseguir, en un futur, crear una xarxa on tots tinguem accés, per tal d'ajudar a les persones amb una mirada interseccional amb perspectiva de gènere.

Per concloure, cal dir que en la realització d'aquest treball final de grau m'he trobat amb la dificultat de la complexitat del cas. Molts eixos que interfereixen uns amb els altres. La duresa de la realitat d'aquesta dona i les que no sabrem mai. En ser un cas que jo he portat com a treballadora d'Espai Ariadna, i que vaig intervenir com a professional

d'integració social en ell, el fet d'analitzar tot el que arribem a englobar sense ser conscients, ha sigut un gran impuls per veure que fem un gran treball i l'impacte que té la nostra forma d'actuar envers les problemàtiques d'addicions i violències de gènere.

10. LLISTAT DE REFERÈNCIES

- Alcazar, A. (2014). *Miradas feministas y/o de género al trabajo social, un análisis crítico*. REDALYC. <https://www.redalyc.org/pdf/1610/161029523003.pdf>
- Benoit, T., Jauffret-roustide, M (2016). *Improving the management of violence experienced by women who use psychoactive substances*. Strasbourg: Council of Europe.
- BOE. (2010, 7 mayo). *Legislación consolidada*. <https://www.boe.es/buscar/pdf/2010/BOE-A-2010-9107-consolidado.pdf>
- Cansdales, E. (2017, 1 febrero). *Inmigración femenina en España*. WordPress. <https://globalmindfeiypp.wordpress.com/2017/02/01/inmigracion-femenina-en-espana/>
- Chanca, S. (2019, 18 julio). *Extranjeros: comunitarios y extracomunitarios*. Sentir Extranjero. <https://sentirextranjero.com/extranjeros-comunitarios-y-extracomunitarios/>
- Dalouh, R. (s. f.). *Historia de la inmigración femenina*. VLEX. <https://vlex.es/vid/historia-inmigracion-femenina-847555201>
- Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. (2017, diciembre). *Pacto de Estado contra la Violencia de Género - Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género*. Gobierno de España. Ministerio de Igualdad. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/pactoEstado/home.htm>
- Diputació de Barcelona. (2008, 2 mayo). *Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista* | Departament de la Presidència | Legislació. Cercador d'Informació i Documentació Oficials (CIDO) - Diputació de Barcelona.

<https://cido.diba.cat/legislacio/1047334/llei-52008-de-24-dabril-del-dret-de-les-dones-a-eradicar-la-violencia-masclista-departament-de-la-presidencia>

Espinar Ruiz, E., Observatorio Europeo de Tendencias Sociales, & Universidad de Alicante. Departamento de Sociología II. (2010, 13 enero). *RUA: Las raíces socioculturales de la violencia de género*. RUA. <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/12973>

Fernández, M. (2020, 13 agosto). *Tipos de violencia*. psicologia-online.com. <https://www.psicologia-online.com/tipos-de-violencia-4936.html>

Fernández, J. M. F. (2005, 3 noviembre). *La noción de violencia simbólica en la obra de Pierre Bourdieu: una aproximación crítica | Cuadernos de Trabajo Social*. Revista UCM. <https://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/view/CUTS0505110007A>

Fundación Salud y Comunidad. (2019, 17 julio). *Espai Ariadna: "Saliendo del Laberinto"*. <https://www.fsyc.org/proyectos/espai-ariadna-saliendo-del-laberinto/>

Galtung, J. (2016). *La violencia: cultural, estructural y directa*. Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5832797>

Generalitat de Catalunya. (s. d.). Legislación. Drogas. Recuperado 30 de abril de 2022, de <https://drogues.gencat.cat/es/professionals/legislacio/>

Generalitat de Catalunya. (2017, 13 enero). *Las drogas ante la ley*. Drogas. https://drogues.gencat.cat/es/ciudadania/les_drogues_davant_la_llei/

Gobierno de España. Ministerio de Igualdad. (s. d.). *La violencia contra la mujer: definición - Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género*. Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/definicion/home.htm>

Gobierno de España Ministerio de Igualdad. (s. d.). Normativa - *Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género*. Delegación del Gobierno Contra la Violencia de Género. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/marcoNormativo/home.htm>

- Gómez, J; Duato, E., Cañete, A (2006). Una aproximación a los problemas de adicción y violencia de las mujeres a través de los profesionales. *Portularia*, 6(2), 151-163.
- González Calleja, E. (2000). La definición y la caracterización de la violencia desde el punto de vista de las ciencias sociales. *Arbor*, 167(657), 153–185. <https://doi.org/10.3989/arbor.2000.i657.1154>
- Hansen, G (2020). *Mujeres en Comunidades Terapéuticas de adicciones: perfil psicosocial, prevalencia de violencia de género en el ámbito de la pareja y barreras en el tratamiento*. Tesis Doctoral. Universidad de Barcelona.
- León, M. A. (2019). *Inmigración Femenina en España*. Repositorio.Unal.Edu.Co. <https://repositorio.unal.edu.co/handle/unal/51606>
- Lujan, I. (2016, 4 mayo). *Marco jurídico europeo de la violencia de género*. Universitat de Valencia. <https://www.uv.es/uvweb/master-derecho-violencia-genero/es/blog/marco-juridico-europeo-violencia-genero-1285879276436/GasetaRecerca.html?id=1285966133373>
- Martínez-Redondo, P (2010) *Investigación sobre la intervención en drogodependencias y malos tratos a mujeres en las redes de atención*. Edita: UNAD Financia: Delegación del Gobierno para el Plan Nacional Sobre Drogas. Madrid.
- Martínez-Redondo, P., & Arostegui Santamaría, E. (2022, enero). *Situación en España de la violencia de género y el abuso de sustancias, revisión de la evidencia y propuestas para el abordaje conjunto de la violencia de género y el abuso de sustancias en los servicios de atención*. Federación Española de Municipios y Provincias Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Recuperado 5 de marzo de 2022, de https://pnsd.sanidad.gob.es/profesionales/publicaciones/catalogo/catalogoPNSD/publicaciones/pdf/2021_DGPNSD_Violencia_genero_abuso_susustancias.pdf
- Martinez Jimenez, M. (2020, julio). La violencia de género hacia las mujeres inmigrantes en España. *Derecho y Cambio Social*, N.º 61. [https://www.derechoycambiosocial.com/revista061/La violencia de genero.pdf](https://www.derechoycambiosocial.com/revista061/La%20violencia%20de%20genero.pdf)

Ministerio de Igualdad Gobierno de España. (s. d.). *Pacto de Estado contra la Violencia de Género - Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género*. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/pactoEstado/home.htm>

Ministerio de Igualdad Gobierno de España. (2021, 5 agosto). *Catálogo de Medidas Urgentes del Plan de Mejora y Modernización contra la Violencia de Género*. Boletín oficial del estado. Recuperado 30 de abril de 2022, de <https://boe.es/boe/dias/2021/08/05/pdfs/BOE-A-2021-13472.pdf>

Ministerio de Sanidad Gobierno de España. (2021, 21 marzo). *LEGISLACIÓN ESPAÑOLA SOBRE DROGAS*. https://pnsd.sanidad.gob.es/pnsd/legislacion/docs/LE_SISTEMA.pdf

Montagud Rubio, N. (2022, 3 febrero). *Los 14 tipos de adicciones más importantes*. Psicología y mente. <https://psicologiaymente.com/drogas/tipos-de-adicciones>

Observatorio Nacional de la Violencia contra las Mujeres y los Integrantes del Grupo Familiar. (s. d.). *Plan Nacional Contra la Violencia de Género – Observatorio Nacional de la Violencia contra las Mujeres y los Integrantes del Grupo Familiar*. <https://observatorioviolencia.pe/plan-nacional/plan-nacional-contra-la-violencia-de-genero-2016-2021/>

ONU MUJERES. (s.d.). *Conferencias mundiales sobre la mujer*. ONU Mujeres. <https://www.unwomen.org/es/how-we-work/intergovernmental-support/world-conferences-on-women>

OIM. (s.d.). *Derecho internacional sobre migración*. Organització en l'àmbit del Dret Migratori Internacional. <https://www.iom.int/es/derecho-internacional-sobre-migracion>

UNODC. (2014). *Los tratados de fiscalización internacional de drogas* Oficina de las naciones Unidas contra la droga y el delito. https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/Int_Drug_Control_Conventions/Ebook/The_International_Drug_Control_Conventions_S.pdf

RAE. (s. d.). *género* | *Diccionario de la lengua española*. «Diccionario de la lengua española» - Edición del Tricentenario. <https://dle.rae.es/g%C3%A9nero>

RAE. (s.d.). *violencia* | *Diccionario de la lengua española*. «Diccionario de la lengua española» - Edición del Tricentenario. <https://dle.rae.es/violencia?m=form>

Rigores, M. A. (2012). *La violencia de género un problema de salud pública*. Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5154889>

Robinson, T. E., & Berridge, K. C. (2003). *Addiction. Annual Review of Psychology*, 54(1), 25–53. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145237>

Portal Jurídic de Catalunya. (2008, 24 abril). *LLEI 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista*. <https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2008/04/24/5>

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME (UNODC) (2016), *Guidelines on drug prevention and treatment for girls and women*- En Sharon Arpa (2017). *Women who use drugs: Issues, needs, responses, challenges and implications for policy and practice*. Lisbon, Portugal: EMCDDA Papers, Publications Office of the European Union.

Walker, L. (1979). *El Ciclo de La Violencia - Leonor Walker*. Scribd. <https://es.scribd.com/document/330487516/El-Ciclo-de-La-Violencia-Leonor-Walker>

Sabater, V. (2020, 7 diciembre). *Adicciones comportamentales: definición, tipos y tratamiento*. Mejor con Salud. <https://mejorconsalud.as.com/adicciones-comportamentales-definicion-tipos-tratamiento/>

Simonelli, A., Palo, F. (2014). *Intimate partner violence and drug-addicted women: From explicative models to gender-oriented treatments*. *European Journal of Psychotraumatology*, 5(1), 24496.

Stolcke, V. (1996). *Antropología del género el como y el por que de las mujeres*. Caladona. <https://www.caladona.org/grups/uploads/2008/01/antropologia-del-genero-el-como-y-el-por-que-de-las-mujeres-verena-stolcke.pdf>

Stolcke, V. (2003). *La mujer es puro cuento: la cultura de género*. Dialnet. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2241176>